

УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ

Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітній ступінь магістр

на тему:

**СОЦІАЛЬНА РОБОТА У ДИТЯЧИХ БУДИНКАХ СІМЕЙНОГО
ТИПУ**

Виконав:

здобувач II курсу, 261 групи
спеціальності 231 «Соціальна робота»
освітня програма «Соціальна робота
(соціально-психологічна
реабілітація)»
Кривоклуб Дмитро Валентинович

Керівник:

доктор філософії
з соціальної роботи,
доцент кафедри
соціальної педагогіки та соціальної роботи
Алла ВОЙТОВСЬКА

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент
Галина БОНДАРЕНКО

Умань 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У ДИТЯЧИХ БУДИНКАХ СІМЕЙНОГО ТИПУ.....	6
1.1. Поняттєво-категоріальний апарат.....	6
1.2. Нормативно-правова база.....	8
1.3. Дитячі будинки сімейного типу в системі захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.....	39
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В ДБСТ	55
2.1. Умови утримання ДБСТ.....	55
2.2. Особливості роботи ДБСТ на прикладі фундації Олени Зеленської..	60
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71

ВСТУП

Актуальність теми обумовлена перш за все тим, що останнім часом в Україні зростає чисельність дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Статтею 1 Конституція України проголошується соціальною державою [1], а відтак одним з пріоритетних завдань її діяльності є сприяння розвитку молодого покоління, задоволення його потреб, що також передбачено Конвенцією ООН про права дитини, Всесвітньою декларацією про забезпечення виживання, захисту та розвитку дітей. Таким чином, наша держава бере на себе обов'язок піклуватися про моральний та культурний розвиток дітей. При цьому слід враховувати, що є діти, які живуть у виключно тяжких умовах і потребують особливої уваги. У першу чергу це стосується дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Нині в Україні дуже гостро стоїть проблема соціального сирітства. Так, серед дітей-сиріт і дітей без батьківської опіки (бл. 90 тис.) лише 7% - круглі сироти [32, 59].

І хоча українське законодавство передбачає, що утримання і виховання дітей-сиріт або дітей, що залишилися без батьківського піклування бере на себе держава, все ж найкращим середовищем для розвитку дитини залишається сім'я. Саме сім'я повинна нести відповідальність за створення для цього відповідних умов, має виступати основним джерелом матеріальної та емоційної підтримки, психологічного захисту дитини, засобом забезпечення і передачі національно-культурних і загальнолюдських цінностей майбутнім поколінням. Тому в Україні визнано пріоритет сімейного виховання та необхідність забезпечення всебічної підтримки осіб, які побажали взяти на виховання покинутих дітей.

Демократизація суспільства, шляхи його оновлення в умовах розвитку незалежної України потребують розробки нових підходів стосовно виховання та влаштування дітей, позбавлених батьківської опіки, саме на засадах гуманізму. У сучасних умовах розглядається модель опіки, за яких людина є метою і цінністю виховання. Реалізація такого підходу неможлива в дитячих будинках та інтернатних закладах, де виховання не передбачає залучення дитини до соціальних процесів, які відбуваються в реальній дійсності. З метою

забезпечення індивідуального підходу до виховання дитини, позбавленої батьківської опіки, формування її особистості в умовах сімейного піклування в Україні започатковано роботу по створенню дитячих будинків сімейного типу (ДБСТ), які поєднують у собі сімейну турботу про покинутих дітей, та фінансову підтримку з боку держави. Вищезазначені обставини зумовили необхідність проведення ґрунтовного аналізу проблем діяльності ДБСТ з точки зору соціальної роботи.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської роботи є комплексне дослідження діяльності ДБСТ, змісту соціальної роботи в них. Така цільова спрямованість зумовила необхідність розв'язати основні завдання:

- охарактеризувати поняттєво-категоріальний апарат дослідження;
- проаналізувати нормативно-правову базу ДБСТ;
- дослідити основні досягнення та проблеми у діяльності ДБСТ;
- визначити умови утримання ДБСТ;
- окреслити особливості роботи ДБСТ на прикладі фундації Олени Зеленської.

Об'єктом дослідження у магістерській роботі є дитячий будинок сімейного типу, а **предметом** – соціальна робота в ньому.

Наукова новизна магістерської роботи полягає в тому, що в ній здійснено комплексне порівняльне дослідження діяльності ДБСТ, основний акцент зроблено на їхній соціальній складовій.

Практична значимість магістерської роботи полягає в тому, що теоретичні висновки можуть бути використані для вдосконалення роботи ДБСТ, матеріал курсової роботи можна застосовувати при викладанні спецкурсів, при написанні посібників.

Основні ідеї та результати дослідження були представлені на засіданні кафедри, а також на науково-практичних конференціях та семінарах: II-а Всеукраїнська студентська науково-практична онлайн-конференція «Проблеми та перспективи соціальної роботи та психології в умовах війни» (Умань, 2.02.2023); науково-практичний семінар «Перспективи ефективної роботи

соціальних працівників з молоддю» (Умань, 15.02.2023), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми підготовки фахівців соціальної сфери» (Умань, 21.04.2023), VI Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Просоціальна особистість у гендерному вимірі: теоретико-методологічні та прикладні аспекти» (Умань, 31.05.2023), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи» (Умань, 12.09.2023), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Педагогічне краєзнавство крізь призму історико-культурних явищ та процесів в Україні» (Умань, 21.11.2023).

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У ДИТЯЧИХ БУДИНКАХ СІМЕЙНОГО ТИПУ.

1.1. Поняттєво-категоріальний апарат

Прийомна сім'я – це сім'я, яка взяла на виховання та спільне проживання від одного до чотирьох дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Дитячий будинок сімейного типу (далі ДБСТ) – це сім'я, яка взяла на виховання та спільне проживання не менш як 5 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Загальна кількість дітей у дитячому будинку сімейного типу не повинна перевищувати 10 осіб, враховуючи рідних.

Основна мета прийомної сім'ї/ДБСТ – забезпечити сімейне виховання дітей, які за певних життєвих обставин позбавлені можливості виховуватися у своїй родині. До прийомної сім'ї/ДБСТ можуть бути влаштовані діти-сироти та діти, у яких є батьки, але вони з певних причин не в змозі їх виховувати: у зв'язку з хворобою, перебуванням у місцях позбавлення волі, на заробітках тощо. За сприятливих обставин, після повернення батьків діти також можуть повернутися в рідну сім'ю.

Найкращим середовищем для виховання дітей є рідна сім'я, але якщо її доводиться замінювати прийомною сім'єю, прийомні батьки мають бути достатньо підготовленими до складних процесів соціального становлення прийомних дітей.

Прийомні батьки та батьки-вихователі в обов'язковому порядку потребують підготовки, орієнтованої на задоволення потреб та інтересів прийомних дітей, а не на розв'язання власних проблем.

Прийомні батьки/батьки-вихователі у процесі підготовки розглядають необхідність збереження контактів з рідними батьками, розглядаючи їх як додаткову гарантію соціальної підтримки вихованця у подальшому житті.

Прийомні батьки/батьки-вихователі мають змогу отримати підтримку спеціалістів: фахівця із соціальної роботи, який здійснює супровід дитини та сім'ї, психолога, працівника служби у справах дітей, яка займається питаннями

усиновлення та влаштування дітей до прийомних сімей; педагога, лікаря. Важливою є підтримка інших прийомних батьків, яка використовується задля обміну досвідом.

Прийомні батьки/батьки-вихователі мають не лише любити і поважати дитину, але й задовольняти її потреби у вихованні і розвитку.

Держава підтримує прийомну сім'ю/ДБСТ. Прийомна дитина/дитина-вихованець зберігає статус дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування і користується усіма відповідними пільгами. Прийомні батьки та батьки-вихователі отримують від держави щомісячні кошти на утримання дитини та грошове забезпечення як винагороду за виховання.

З 1 січня 2020 року державою збільшено виплати на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які перебувають у сімейних формах виховання. Розмір допомоги залежить від віку дитини. Місячна норма соціальних виплат на дітей складає 2,5 неоподаткованих прожиткових мінімуми визначених законодавством для даного віку, для дітей з інвалідністю – 3,5 прожиткових мінімуми.

Станом на 01.03.2020 року щомісячна виплата на прийомних дітей/дітей-вихованців від народження до 6 років складає 4447,5 грн, для дітей від 6 до 18 років - 5545 грн, на дитину з інвалідністю – 6226,5 грн та 7763 грн - відповідно. Крім того, прийомні батьки отримують грошове забезпечення у розмірі 1 прожиткового мінімуму для працездатної особи на кожну дитину-вихованця та кожну прийомну дитину, незалежно від розміру пенсії, аліментів, стипендії чи державної допомоги на кожну дитину-вихованця та на кожну прийомну дитину. Для прикладу, розмір грошового забезпечення одному з прийомних батьків в сім'ї, де виховується четверо прийомних дітей, складає 8408 грн. на місяць, а батькам-вихователям ДБСТ, у якому проживає десять дітей, виплачується 21020 грн – кожному по 10510 грн на місяць.

Прийомну сім'ю/ ДБСТ супроводжує фахівець із соціальної роботи, який допомагає долати труднощі у вихованні та розвитку дітей.

Для прийомних батьків та батьків-вихователів передбачені і інші соціальні гарантії:

- відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку;
- додаткова відпустка працівникам, які мають дітей;
- оплата за газ, світло, воду – 30% (в деяких регіонах цифра може змінюватися за рішенням місцевої влади, але менше названої бути не може);
- прийомні діти безкоштовно харчуються в школі;
- за рішенням місцевої адміністрації прийомній сім'ї можуть виділити кошти на ремонт кімнати для дітей, придбання необхідних меблів;
- для дітей передбачено безкоштовний проїзд у міському транспорті (автобусах, трамваях, метро і т. д., крім таксі);
- прийомні діти можуть безкоштовно навчатися в школах додаткової освіти за обраним напрямом (музика, танці тощо), і так само відвідувати гуртки (крім комерційних);
- прийомним дітям виділяються безкоштовні путівки до таборів відпочинку і санаторії;
- якщо дітей в сім'ї троє і більше, включаючи рідних, то на пільги мають право всі діти, причому, додається можливість одержання безкоштовних ліків для дітей до 6 років;
- безкоштовно сім'ї надається можливість отримати ділянку землі під фермерське господарство, розширити його, якщо кількість дітей збільшиться, отримати кредити або позики для розвитку господарства на пільгових умовах, так само - для будівництва житла для сім'ї.

Всі пільги і виплати оформляються в органах соціального захисту прийомними батьками після того як вони підпишуть договір про створення прийомної сім'ї або дитячого будинку сімейного типу.

1.2. Нормативно-правова база

З метою створення належних умов для виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, в сімейному оточенні Кабінет Міністрів України **п о с т а н о в л я є**:

1. Затвердити Положення про дитячий будинок сімейного типу (додається).

2. Міністерству соціальної політики здійснювати координацію та методичне забезпечення діяльності дитячих будинків сімейного типу.

1. Метою створення дитячого будинку сімейного типу є забезпечення належних умов для виховання в сімейному оточенні дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

2. Дитячий будинок сімейного типу - окрема сім'я, що створюється за бажанням подружжя або окремої особи, яка не перебуває у шлюбі, які беруть на виховання та спільне проживання не менш як 5 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Батьки-вихователі - особи, які беруть на виховання та спільне проживання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (далі - вихованці).

Під час дії на території України надзвичайного або воєнного стану до дитячого будинку сімейного типу можуть влаштовуватися діти, які залишилися без батьківського піклування, на умовах тимчасового влаштування в межах передбаченої граничної чисельності дітей у дитячому будинку сімейного типу. { Пункт 2 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ N 349 (349-2022-п) від 22.03.2022 }

Вихованці проживають і виховуються у дитячому будинку сімейного типу до досягнення 18-річного віку. Після досягнення 18-річного віку такі особи у разі продовження навчання в закладах загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти можуть за їх вибором продовжити проживати і виховуватися у цьому дитячому будинку сімейного типу до закінчення відповідних закладів освіти. { Абзац пункту 2 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ 107 (107-2006-п) від

06.02.2006, N 723 (723-2008-п) від 20.08.2008; в редакції Постанов КМ N 482 (482-2020-п) від 01.06.2020, N 434 (434-2021-п) від 28.04.2021 }

Особи з числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, яким встановлено інвалідність, за їх вибором можуть продовжити проживати і виховуватися у дитячому будинку сімейного типу до досягнення ними 23-річного віку незалежно від того, чи навчаються вони у закладах загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти. { Абзац пункту 2 в редакції Постанови КМ N 434 (434-2021-п) від 28.04.2021 }

Загальна кількість дітей у дитячому будинку сімейного типу не повинна перевищувати 10 осіб, враховуючи рідних.

Не допускається одночасне застосування різних форм влаштування до дитячого будинку сімейного типу дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, крім випадків, коли батьки-вихователі перебувають з підопічним у сімейних чи родинних відносинах. { Пункт 2 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ N 458 (458-2016-п) від 22.07.2016 }

Створення та ліквідація дитячого будинку сімейного типу

3. Рішення про створення та забезпечення функціонування дитячого будинку сімейного типу приймається районною, районною у м. Києві та Севастополі держадміністрацією, виконавчими органами міських рад (далі - орган, який прийняв рішення) на підставі заяви подружжя або окремої особи, яка не перебуває у шлюбі, що виявили бажання створити такий будинок, та поданого службою у справах дітей відповідного висновку про наявність умов для його створення з урахуванням рекомендації центру соціальних служб за результатами проходження курсу навчання з виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Служба у справах дітей

обов'язково інформує таких осіб про стан здоров'я, фізичний і розумовий розвиток дітей, яких вони бажають взяти на виховання та для спільного проживання. { Абзац перший пункту 3 в редакції Постанови КМ N 482 (482-2020-п) від 01.06.2020 }

Орган, який прийняв рішення, несе відповідальність за забезпечення функціонування дитячого будинку сімейного типу відповідно до законодавства.

У разі влаштування в дитячий будинок сімейного типу дитини з інвалідністю повинні бути створені відповідні умови для її проживання. Після визначення індивідуальних потреб дитини орган, який прийняв рішення, за рахунок коштів відповідних місцевих бюджетів та/або інших джерел, не заборонених законодавством: { Пункт 3 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ N 482 (482-2020-п) від 01.06.2020 }

вживає заходів для забезпечення облаштування житлового приміщення, в якому проживає сім'я, дотримуючись принципів універсального дизайну, архітектурної доступності та розумного пристосування; { Пункт 3 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ N 482 (482-2020-п) від 01.06.2020 }

організовує надання необхідних послуг з урахуванням потреб дитини; { Пункт 3 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ N 482 (482-2020-п) від 01.06.2020 }

сприяє здійсненню заходів щодо виконання індивідуальної програми реабілітації дитини з інвалідністю. { Пункт 3 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ N 482 (482-2020-п) від 01.06.2020 }

Органи управління освітою створюють умови для здобуття вихованцями, в тому числі дітьми з інвалідністю, освіти в різних формах залежно від стану їх здоров'я з урахуванням індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів. { Пункт 3 доповнено

новим абзацом згідно з Постановою КМ N 482 (482-2020-п) від 01.06.2020 }

У разі переміщення дитячого будинку сімейного типу з однієї адміністративно-територіальної одиниці до іншої:

батьки-вихователі письмово повідомляють службу у справах дітей за місцем створення дитячого будинку сімейного типу про намір і причини переміщення;

служба у справах дітей за місцем створення дитячого будинку сімейного типу письмово звертається до служби у справах дітей за новим місцем його функціонування для з'ясування умов проживання відповідної сім'ї; служба у справах дітей за новою адресою розміщення будинку сімейного типу забезпечує обстеження житлово-побутових умов його функціонування, складає акт обстеження і протягом п'яти робочих днів надсилає його службі у справах дітей за місцем створення дитячого будинку сімейного типу;

на підставі акта обстеження житлово-побутових умов служба у справах дітей за місцем створення дитячого будинку сімейного типу та служба у справах дітей за новим місцем його функціонування узгоджують дату припинення функціонування дитячого будинку сімейного типу в одній адміністративно-територіальній одиниці та дату початку його функціонування в іншій адміністративно-територіальній одиниці;

орган, який прийняв рішення, за поданням служби у справах дітей за місцем створення дитячого будинку сімейного типу на підставі заяви батьків-вихователів про зміну місця проживання приймає рішення про припинення функціонування дитячого будинку сімейного типу у зв'язку з переміщенням до іншої адміністративно-територіальної одиниці;

служба у справах дітей за місцем створення дитячого будинку сімейного типу надсилає копію особової справи дитячого будинку

сімейного типу службі у справах дітей за новим місцем його функціонування;

районна, районна у м. Києві та Севастополі держадміністрація, виконавчі органи міських, районних у містах (в разі утворення) рад за фактичним місцем проживання чи перебування сім'ї на підставі поданої батьками-вихователями заяви про продовження функціонування дитячого будинку сімейного типу приймають рішення про забезпечення його функціонування на відповідній адміністративно-територіальній одиниці.

{ Пункт 3 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 107 (107-2006-п) від 06.02.2006; в редакції Постанови КМ N 458 (458-2016-п) від 22.07.2016 }

4. На підставі рішення про створення дитячого будинку сімейного типу між батьками-вихователями та органом, який прийняв рішення про його створення, укладається договір за формою згідно з додатком (далі - договір).

Дія договору припиняється у разі, коли в дитячому будинку сімейного типу виникають несприятливі умови для виховання та спільного проживання дітей (тяжка хвороба батьків-вихователів, відсутність взаєморозуміння з дітьми, конфліктні стосунки між дітьми, невиконання батьками-вихователями обов'язків щодо належного виховання, розвитку та утримання дітей, невиконання індивідуальної програми реабілітації дитини з інвалідністю), повернення вихованців рідним батькам (опікуну, піклувальнику, усиновителю), досягнення дитиною повноліття, відмови батьків-вихователів від обов'язкової евакуації разом з вихованцями у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайної ситуації, під час дії на території України або в окремих її місцевостях надзвичайного або воєнного стану, виявлення обставин щодо навмисного виведення дитини із дитячого будинку сімейного типу з метою усиновлення її іноземцями, за винятком ситуацій, коли

іноземець є родичем дитини, за згодою сторін, з інших причин, передбачених договором, за рішенням суду, а також за наявності обставин, зазначених у статті 212 Сімейного кодексу України (2947-14). { Абзац другий пункту 4 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ N 107 (107-2006-п) від 06.02.2006, N 20 (20-2010-п) від 06.01.2010; в редакції Постанови КМ N 458 (458-2016-п) від 22.07.2016; із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ N 482 (482-2020-п) від 01.06.2020, N 940 (940-2022-п) від 23.08.2022 }

Дія договору також припиняється у разі, коли батькам-вихователям або членам сім'ї, з якими вони проживають на спільній житловій площі, у тому числі малолітнім та неповнолітнім дітям, діагностовано захворювання, зазначені в абзаці дванадцятому пункту 17 цього Положення. { Пункт 4 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ N 620 (620-2009-п) від 24.06.2009; із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 20 (20-2010-п) від 06.01.2010 }

У разі припинення дії договору у зв'язку з відмовою від обов'язкової евакуації органом опіки і піклування за місцем фактичного проживання дітей здійснюються заходи з їх евакуації. { Пункт 4 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ 940 (940-2022-п) від 23.08.2022 }

У разі припинення дії договору питання про подальше влаштування вихованців вирішується органом опіки і піклування, який вживає вичерпних заходів влаштування дітей у сім'ї громадян України - на усиновлення, під опіку або піклування, у прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу, сім'ї патронатних вихователів, а у разі проведення обов'язкової евакуації - також до закладів, в яких передбачається цілодобове перебування дітей. { Абзац пункту 4 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ

№ 107 (107-2006-П) від 06.02.2006, № 203 (203-2007-П) від 14.02.2007, № 940 (940-2022-П) від 23.08.2022 }

5. Орган, який прийняв рішення, позачергово надає батькам-вихователям обладнаний індивідуальний житловий будинок або багатокімнатну квартиру (далі - житлове приміщення) за нормами, встановленими законодавством.

Для забезпечення належних санітарно-гігієнічних і побутових умов проживання, виховання, навчання та розвитку дітей житлове приміщення на момент його передачі в користування повинне бути обладнане необхідними меблями, побутовою технікою та іншими предметами тривалого вжитку. Обладнання житлового приміщення забезпечується органом, який прийняв рішення, з урахуванням кількості влаштованих дітей, їх індивідуальних потреб, віку, статі, стану здоров'я.

Перелік необхідних меблів, побутової техніки та інших предметів тривалого вжитку визначається органом, який прийняв рішення, з урахуванням пропозицій батьків-вихователів.

Факт передачі батькам-вихователям майна фіксується в акті приймання-передачі, форма якого визначається органом, який прийняв рішення.

Акт приймання-передачі майна складається у двох примірниках (по одному для кожної сторони), підписується уповноваженою посадовою особою органу, який прийняв рішення, та батьками-вихователями.

У разі прийняття рішення про поповнення дитячого будинку сімейного типу вихованцями орган, який прийняв рішення, вирішує питання про додаткове облаштування житлового приміщення необхідними меблями та забезпечення іншими предметами тривалого вжитку.

У разі виникнення потреби в ремонті або заміні майна дитячого будинку сімейного типу батьки-вихователі звертаються з відповідною заявою до органу, який прийняв рішення.

Батьки-вихователі та всі члени сім'ї зобов'язані бережно ставитися до наданого житлового приміщення і його облаштування, підтримувати його в належному санітарному стані, забезпечувати збереження майна дитячого будинку сімейного типу, використовувати його за призначенням.

Для забезпечення належних умов проживання, виховання, навчання та розвитку дітей у дитячому будинку сімейного типу (в тому числі облаштування, придбання необхідного обладнання, проведення ремонтних робіт) орган, який прийняв рішення, може залучати кошти неурядових організацій, а також з інших джерел, не заборонених законодавством.

Користування наданим житловим приміщенням здійснюється в порядку, встановленому законодавством для користування службовими приміщеннями.

{ Пункт 5 в редакції Постанови КМ 482 (482-2020-п) від 01.06.2020 }

6. У разі зменшення кількості вихованців внаслідок вибуття їх за віком або з інших причин за згодою сторін договору вирішується питання про поповнення дитячого будинку сімейного типу вихованцями, або переведення його в статус прийомної сім'ї.

У разі переведення дитячого будинку сімейного типу в статус прийомної сім'ї: { Пункт 6 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ 482 (482-2020-п) від 01.06.2020; в редакції Постанови КМ 434 (434-2021-п) від 28.04.2021 }

вихованці, які на той момент досягли 18-річного віку та належать до осіб з числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, і продовжують навчання в закладах загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової

передвищої та вищої освіти, можуть за їх вибором продовжити проживати і виховуватися у цій сім'ї до 23-річного віку або до закінчення відповідних закладів освіти на правах прийомних дітей; { Абзац пункту 6 в редакції Постанови КМ 434 (434-2021-п) від 28.04.2021 }

особи з числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, яким встановлено інвалідність, за їх вибором можуть продовжити проживати і виховуватися у цій сім'ї до досягнення ними 23-річного віку незалежно від того, чи навчаються вони у закладах загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти, на правах прийомних дітей. { Абзац пункту 6 в редакції Постанови КМ 434 (434-2021-п) від 28.04.2021 }

Рішення про поповнення дитячого будинку сімейного типу вихованцями приймається на підставі заяви батьків-вихователів за наявності висновків служби у справах дітей, центру соціальних служб або соціального працівника або фахівця із соціальної роботи, який здійснює соціальне супроводження сім'ї, про доцільність влаштування дітей на виховання та спільне проживання у сім'ю. { Пункт 6 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ N 458 (458-2016-п) від 22.07.2016; із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ 482 (482-2020-п) від 01.06.2020 }

Батьки-вихователі у разі прийому до дитячого будинку сімейного типу нових вихованців подають службі у справах дітей за місцем проживання чи перебування довідку про доходи сім'ї за останні шість місяців без урахування державної соціальної допомоги на дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, або довідку про подану декларацію про майновий стан і доходи (про сплату податку на доходи фізичних осіб та про відсутність податкових зобов'язань з такого податку). { Пункт 6 доповнено

абзацом згідно з Постановою КМ 458 (458-2016-п) від 22.07.2016 }

У разі коли середньомісячний сукупний дохід сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців є меншим від розміру встановленого законом прожиткового мінімуму для відповідних соціальних і демографічних груп населення, питання функціонування дитячого будинку сімейного типу вноситься на розгляд комісії з питань захисту прав дитини. { Пункт 6 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ 458 (458-2016-п) від 22.07.2016 }

{ Пункт 6 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ 107 (107-2006-п) від 06.02.2006 }

6-1. У разі зміни сімейного стану (одруження, розлучення, смерті одного з подружжя) батьки-вихователі зобов'язані не пізніше ніж через 10 календарних днів з дати зміни сімейного стану повідомити про це відповідній службі у справах дітей та соціальному працівнику або фахівцю із соціальної роботи, який здійснює соціальне супроводження сім'ї.

Служба у справах дітей із залученням соціального працівника або фахівця із соціальної роботи, який здійснює соціальне супроводження сім'ї, протягом п'яти робочих днів після надходження повідомлення з'ясовує обставини, що склалися в сім'ї, перевіряє умови утримання, навчання, виховання дітей шляхом відвідування сім'ї, проведення бесід з батьками-вихователями, вихованцями, особами з їх оточення, з'ясовує, чи має особа, яка в результаті зміни сімейного стану стала членом сім'ї (дитячого будинку сімейного типу) (далі - особа, яка стала членом сім'ї), намір стати одним із батьків-вихователів. За результатами відвідування соціальний працівник або фахівець із соціальної роботи, який відвідав сім'ю, складає акт про результат відвідування, коригує план соціального супроводження дитячого будинку сімейного типу.

На підставі зібраних відомостей служба у справах дітей готує висновок про доцільність (недоцільність) продовження функціонування дитячого будинку сімейного типу з урахуванням усіх обставин і думок дітей, якщо вони досягли такого віку та рівня розвитку, що можуть їх висловити.

Особа, яка стала членом сім'ї та виявила бажання стати одним із батьків-вихователів, зобов'язана пройти за направленням відповідної служби у справах дітей курс навчання з виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в обласному/Київському міському центрі соціальних служб (далі - регіональний центр соціальних служб).

Орган, який прийняв рішення, на підставі заяви такої особи та поданого службою у справах дітей відповідного висновку з урахуванням рекомендації регіонального центру соціальних служб за результатами проходження курсу навчання з виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, і документів, поданих відповідно до пунктів 40 і 40-1 Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини (866-2008-п), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. N 866 "Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дітей" (Офіційний вісник України, 2008 р., № 76, ст. 2561), вносить у місячний строк відповідні зміни до рішення та договору. { Абзац п'ятий пункту 6-1 в редакції Постанови КМ 636 (636-2022-п) від 31.05.2022 }

У разі коли особа, яка стала членом сім'ї, не виявила бажання стати одним із батьків-вихователів, батьки-вихователі зобов'язані протягом одного місяця з дати відвідування служби у справах дітей та соціального працівника або фахівця із соціальної роботи, який здійснює соціальне супроводження сім'ї, подати органу, який прийняв рішення, документи, передбачені підпунктами 1, 6-7 пункту 40 Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності,

пов'язаної із захистом прав дитини (866-2008-п), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866. { Абзаци шостий - десятий пункту 6-1 замінено абзацом згідно з Постановою КМ 636 (636-2022-п) від 31.05.2022 }

Якщо зміна сімейного стану батьків-вихователів призвела до виникнення несприятливих умов для виховання та спільного проживання вихованців або батьки-вихователі відмовились подати документи, зазначені в абзаці шостому цього пункту, або органом, який прийняв рішення, виявлено, що особа, яка стала членом сім'ї, не може бути відповідно до пунктів 3-6, 8 і 10 частини першої статті 212 Сімейного кодексу України (2947-14) одним із батьків-вихователів, такий орган приймає рішення про припинення функціонування дитячого будинку сімейного типу. { Абзац сьомий пункту 6-1 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 636 (636-2022-п) від 31.05.2022 }

{ Положення доповнено пунктом 6-1 згідно з Постановою КМ №482 (482-2020-п) від 01.06.2020 }

7. Контроль за умовами утримання, виховання, навчання вихованців здійснюють служби у справах дітей районних, районних у м. Києві та Севастополі держадміністрацій, виконавчих органів міських рад за місцем проживання сім'ї шляхом її відвідування. Періодичність відвідувань установлюється окремим графіком. Відвідування повинні проводитись не рідше ніж один раз на рік, крім першого відвідування, яке проводиться через три місяці після влаштування дитини в дитячий будинок сімейного типу.

Раз на рік служба у справах дітей за місцем проживання сім'ї складає звіт про стан виховання, утримання і розвитку дітей в дитячому будинку сімейного типу на основі інформації, що надається центром соціальних служб, іншими установами або закладами надання соціальних послуг чи соціальним працівником або фахівцем із соціальної роботи, який здійснює соціальне супроводження сім'ї,

адміністрацією закладу дошкільної освіти або закладу загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти, де навчається дитина, лікарем загальної практики - сімейним лікарем, лікарем-педіатром і дільничним офіцером місцевої поліцейської дільниці. Батьки-вихователі обов'язково ознайомлюються із складеним звітом, який затверджується начальником служби у справах дітей.

Відлік річного строку починається з дати влаштування дитини в дитячий будинок сімейного типу, а в разі переїзду - з дати прийняття рішення про забезпечення функціонування дитячого будинку сімейного типу у відповідній адміністративно-територіальній одиниці.

Соціальне супроводження дитячих будинків сімейного типу передбачає здійснення заходів, спрямованих на сприяння створенню батьками-вихователями належних умов функціонування дитячого будинку сімейного типу, в тому числі надання соціальних послуг (у разі потреби).

Соціальне супроводження дитячого будинку сімейного типу здійснюється постійно.

Для здійснення соціального супроводження за дитячим будинком сімейного типу закріплюється соціальний працівник або фахівець із соціальної роботи, який пройшов спеціальну підготовку за програмою, затвердженою наказом Мінсоцполітики. Соціальний працівник або фахівець із соціальної роботи проходить навчання не рідше ніж один раз на п'ять років у регіональному центрі соціальних служб.

Порядок здійснення соціального супроводження дитячого будинку сімейного типу затверджується наказом Мінсоцполітики.

{ Пункт 7 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 107 (107-2006-п) від 06.02.2006; в редакції Постанови КМ № 482 (482-2020-п) від 01.06.2020 }

8. За вихованцями зберігаються пільги та державні гарантії, встановлені законодавством для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

9. Ліквідація дитячого будинку сімейного типу здійснюється за рішенням органу, який створив його, або за рішенням суду.

10. Посадові особи, винні у порушенні законодавства щодо дитячих будинків сімейного типу, несуть відповідальність згідно із законом.

Влаштування

дітей

до дитячого будинку сімейного типу

11. До дитячого будинку сімейного типу в першу чергу влаштовуються діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, які: { Абзац перший пункту 11 в редакції Постанови КМ №576 (576-2023-п) від 01.06.2023 }

перебувають між собою в родинних стосунках, за винятком випадків, коли за медичними показаннями або з інших причин їх не можна виховувати разом; { Абзац другий пункту 11 в редакції Постанови КМ № 576 (576-2023-п) від 01.06.2023 }

перебувають на первинному обліку дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, на відповідній адміністративно-територіальній одиниці; { Абзац третій пункту 11 в редакції Постанови КМ № 576 (576-2023-п) від 01.06.2023 }

під час надзвичайного або воєнного стану на території України тимчасово переміщені (евакуйовані) в межах України або за межі України. { Абзац четвертий пункту 11 в редакції Постанов КМ № 436 (436-2019-п) від 22.05.2019, № 576 (576-2023-п) від 01.06.2023 }

Дітей із числа тимчасово переміщених (евакуйованих) в межах України або за межі України за відсутності документів влаштовують до дитячого будинку сімейного типу на підставі витягу з обліково-статистичної картки дитини. Зазначений витяг подається

обласною, Київською міською службою у справах дітей за місцем перебування дитини на первинному обліку дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, або Нацсоцслужбою на письмовий запит відповідної служби у справах дітей. Якщо дитина не має відповідного висновку про стан здоров'я, фізичний та розумовий розвиток, то після влаштування її в сім'ю батьки-вихователі вживають заходів для проходження дитиною медичного огляду в закладах охорони здоров'я. { Абзац п'ятий пункту 11 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 348 (348-2021-п) від 14.04.2021; в редакції Постанови КМ № 576 (576-2023-п) від 01.06.2023 }

Влаштування дітей у дитячий будинок сімейного типу проводиться з урахуванням віку батьків-вихователів та дітей за умови, що на час досягнення обома батьками-вихователями пенсійного віку всі вихованці досягли віку вибуття з дитячого будинку сімейного типу. У разі досягнення пенсійного віку одним з батьків-вихователів час перебування дітей визначається за віком молодшого з батьків. В окремих випадках за згодою сторін дитячий будинок сімейного типу може функціонувати і після досягнення батьками-вихователями пенсійного віку, але не більше ніж протягом п'яти років.

Для влаштування дитини-сироти і дитини, позбавленої батьківського піклування, до дитячого будинку сімейного типу необхідна згода дитини, якщо вона досягла такого віку та рівня розвитку, що може висловити свою думку. { Пункт 11 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 482 (482-2020-п) від 01.06.2020 }

Згода дитини на влаштування її до дитячого будинку сімейного типу з'ясовується адміністрацією закладу, в якому вона перебуває, у присутності батьків-вихователів і представника органу опіки та піклування, про що складається відповідний документ. { Пункт 11

доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 482 (482-2020-п) від 01.06.2020 }

{ Пункт 11 в редакції Постанови КМ № 458 (458-2016-п) від 22.07.2016 }

12. На кожну дитину орган опіки та піклування зобов'язаний надати батькам-вихователям такі документи:

рішення органу опіки і піклування про направлення дитини на виховання та спільне проживання у дитячому будинку сімейного типу; (Пункт 12 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 107 (107-2006-п) від 06.02.2006)

свідоцтво про народження дитини:

медичну довідку про стан здоров'я або витяг з історії розвитку дитини;

документ про освіту; висновок про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини, що надається інклюзивно-ресурсним центром (за наявності); { Абзац п'ятий пункту 12 в редакції Постанови КМ № 482 (482-2020-п) від 01.06.2020 }

документи про батьків або осіб, які їх замінюють (свідоцтво про смерть, вирок або рішення суду, довідка про хворобу, розшук батьків та інші документи, що підтверджують відсутність батьків або неможливість виховання ними своїх дітей);

довідку про наявність та місцезнаходження братів і сестер чи інших близьких родичів дитини;

опис належного дитині майна, у тому числі житла, та відомості про осіб, які відповідають за його збереження;

пенсійну книжку на дітей, які одержують пенсію, копію ухвали суду про стягнення аліментів.

У разі коли на момент влаштування дитини до дитячого будинку сімейного типу деякі із зазначених документів відсутні, місцева служба у справах дітей зобов'язана надати їх протягом двох місяців. За достовірність відомостей у наданих батькам-вихователям

документах відповідальність у межах своєї компетенції несуть органи опіки і піклування за місцем походження або місцем проживання дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, та керівник закладу, в якому перебувала дитина. (Абзац десятий пункту 12 в редакції Постанови КМ № 107 (107-2006-п) від 06.02.2006)

13. Дитячий будинок сімейного типу комплектується дітьми протягом 12 місяців з дня створення. Контроль за його комплектуванням здійснює служба у справах дітей районної, районної у м. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської ради.

Служби у справах дітей, адміністрації закладів, у яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування, надають потенційним батькам-вихователям допомогу в підборі дітей та налагодженні контактів з ними.

{ Пункт 13 в редакції Постанов КМ № 107 (107-2006-п) від 06.02.2006, N 482 (482-2020-п) від 01.06.2020 }

14. За вихованцями зберігаються раніше призначені аліменти, пенсія, інші види державної допомоги. Суми коштів, що належать вихованцям як пенсія, аліменти чи інші види державної допомоги, переходять у розпорядження батьків-вихователів і витрачаються на утримання вихованців.

(Пункт 14 в редакції Постанови КМ № 107 (107-2006-п) від 06.02.2006)

15. Органи опіки та піклування забезпечують збереження майна, у тому числі житла, вихованців за місцем його знаходження і здійснюють контроль за його використанням.

16. Вихованці мають право підтримувати особисті контакти з батьками та іншими родичами, крім випадків, коли це може заподіяти шкоду їх життю, здоров'ю та моральному вихованню. Форми такого спілкування визначають органи опіки та піклування за погодженням з

батьками-вихователями та за участю соціальних працівників або фахівців із соціальної роботи, які здійснюють соціальне супроводження сімей.

{ Пункт 16 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 107 (107-2006-п) від 06.02.2006; в редакції Постанови КМ № 482 (482-2020-п) від 01.06.2020 }

Батьки-вихователі, їхні права та обов'язки

17. Батьками-вихователями можуть бути повнолітні та працездатні особи, за винятком:

осіб, визнаних у встановленому порядку недієздатними або обмежено дієздатними;

осіб, позбавлених батьківських прав;

осіб, які були усиновлювачами, опікунами, піклувальниками, прийомними батьками, батьками-вихователями іншої дитини, але усиновлення було скасовано або визнано недійсним, опіку, піклування чи діяльність прийомної сім'ї або дитячого будинку сімейного типу було припинено з їх вини; { Абзац четвертий пункту 17 в редакції Постанови КМ № 20 (20-2010-п) від 06.01.2010 }

осіб, які за станом здоров'я не можуть виконувати обов'язки щодо виховання дітей (особи з інвалідністю I і II групи, які за висновком медико-соціальної експертної комісії потребують стороннього догляду, особи, в яких офіційно зареєстровані асоціальні прояви, нахили до насильства); { Абзац п'ятий пункту 17 в редакції Постанови КМ № 20 (20-2010-п) від 06.01.2010; із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 132 (132-2020-п) від 19.02.2020 }

осіб, які перебувають на обліку або на лікуванні у психоневрологічному чи наркологічному диспансері; { Абзац пункту 17 в редакції Постанови КМ № 20 (20-2010-п) від 06.01.2010 }

осіб, які зловживають спиртними напоями або наркотичними засобами; { Абзац пункту 17 в редакції Постанови КМ № 20 (20-2010-п) від 06.01.2010 }

осіб, які страждають на хвороби, перелік яких затверджений МОЗ щодо осіб, які не можуть бути усиновлювачами; { Абзац пункту 17 в редакції Постанови КМ № 20 (20-2010-п) від 06.01.2010 }

осіб, які були засуджені за злочини проти життя і здоров'я, волі, честі та гідності, статевої свободи та статевої недоторканості особи, проти громадської безпеки, громадського порядку та моральності, у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, а також за злочини, передбачені статтями 148, 150, 150-1, 164, 166, 167, 169, 181, 187, 324 і 442 Кримінального кодексу України (2341-14), або мають непогашену чи не зняту в установленому законом порядку судимість за вчинення інших злочинів; { Абзац пункту 17 в редакції Постанови КМ № 20 (20-2010-п) від 06.01.2010 }

осіб, які не мають постійного місця проживання та постійного заробітку (доходу); { Абзац пункту 17 в редакції Постанови КМ № 20 (20-2010-п) від 06.01.2010 }

осіб, які не пройшли курс навчання з виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; { Пункт 17 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 482 (482-2020-п) від 01.06.2020 }

осіб, інтереси яких суперечать інтересам дитини, у тому числі осіб, які вчинили домашнє насильство у будь-якій формі. { Пункт 17 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 482 (482-2020-п) від 01.06.2020 }

Середньомісячний сукупний дохід сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців, що передували місяцю звернення із заявою про утворення дитячого будинку сімейного типу, не може бути менший ніж розмір прожиткового мінімуму, встановлений законом

для відповідних соціальних і демографічних груп населення. { Абзац пункту 17 в редакції Постанови КМ № 20 (20-2010-п) від 06.01.2010 }

Не можуть бути батьками-вихователями особи, з якими проживають члени сім'ї (у тому числі малолітні та неповнолітні діти), які мають глибокі органічні ураження нервової системи, алкогольну та наркотичну залежність, хворі на СНІД, відкриту форму туберкульозу, психотичні розлади, в яких офіційно зареєстровані асоціальні прояви, нахили до насильства. { Абзац пункту 17 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 620 (620-2009-п) від 24.06.2009 }

18. Кандидати у батьки-вихователі подають до органу, який приймає рішення про утворення дитячого будинку сімейного типу, заяву кандидатів у батьки-вихователі про утворення дитячого будинку сімейного типу із зазначенням інформації про наявність або відсутність кредитних зобов'язань та інші документи відповідно до пунктів 40 і 40-1 Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини (866-2008-п), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. N 866.

Дитячий будинок сімейного типу може бути утворений на власній житловій площі кандидатів у батьки-вихователі або орендованій житловій площі (за умови укладення договору оренди не менше ніж на п'ять років та нотаріального посвідчення такого договору) за наявності відповідних санітарно-гігієнічних і побутових умов (необхідної житлової площі, житлового приміщення у належному стані (в тому числі санітарному), необхідних меблів, побутової техніки та інших предметів тривалого вжитку, умов для проживання, виховання та розвитку дитини).

Батьки-вихователі обов'язково проходять навчання з метою підвищення свого виховного потенціалу (один раз на два роки),

проведення якого забезпечують регіональні центри соціальних служб за програмою, затвердженою наказом Мінсоцполітики.

{ Пункт 18 в редакції Постанов КМ № 482 (482-2020-п) від 01.06.2020, № 636 (636-2022-п) від 31.05.2022 }

19. Батьки-вихователі несуть відповідальність за життя, здоров'я, фізичний і психічний розвиток вихованців.

20. Батьки-вихователі є законними представниками вихованців і захисниками їх прав та інтересів у всіх органах, установах та організаціях без спеціальних на те повноважень.

Батьки-вихователі зобов'язані сприяти забезпеченню пріоритетного права вихованців на усиновлення. { Пункт 20 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 458 (458-2016-п) від 22.07.2016 }

Створення батьками-вихователями перешкод у забезпеченні такого права вихованців є підставою для перегляду рішення про подальше функціонування дитячого будинку сімейного типу. { Пункт 20 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 458 (458-2016-п) від 22.07.2016 }

21. Нарахування та сплата єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за батьків-вихователів із сум їх грошового забезпечення здійснюються у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

{ Пункт 21 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 107 (107-2006-п) від 06.02.2006; в редакції Постанови КМ № 72 (72-2008-п) від 22.02.2008; із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 482 (482-2020-п) від 01.06.2020 }

22. Батькам-вихователям дитячого будинку сімейного типу виплачується грошове забезпечення у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

{ Пункт 22 в редакції Постанови КМ № 107 (107-2006-п) від 06.02.2006; із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 203 (203-2007-п) від 14.02.2007 }

23. Питання захисту житлових прав батьків-вихователів та осіб, які проживають з ними, регулюються договором.

Матеріальне

забезпечення

дитячого будинку сімейного типу

24. Виплата державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які перебувають у дитячих будинках сімейного типу, грошового забезпечення батькам-вихователям, а також сплата єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за батьків-вихователів здійснюються за рахунок коштів, передбачених у загальному фонді державного бюджету Мінсоцполітики за відповідною програмою, згідно з Порядком призначення і виплати державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом "гроші ходять за дитиною" (552-2019-п), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 26 червня 2019 р. № 552 (Офіційний вісник України, 2019 р., № 53, ст. 1840).

Заощаджені протягом року бюджетні кошти вилученню не підлягають і використовуються батьками-вихователями для задоволення потреб вихованців у наступному році.

{ Пункт 24 в редакції Постанов КМ № 107 (107-2006-п) від 06.02.2006, КМ № 482 (482-2020-п) від 01.06.2020 }

25. За згодою сторін договору дитячому будинку сімейного типу може надаватися у користування земельна ділянка для ведення садівництва та городництва поблизу місця його знаходження, а також транспортний засіб.

26. На час навчання вихованців у закладах загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти після досягнення ними 18-річного віку до досягнення ними 23-річного віку або до закінчення відповідних закладів освіти здійснюються виплати, передбачені пунктом 24 цього Положення.

Особам з числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, яким встановлено інвалідність, незалежно від того, чи навчаються вони у закладах загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти, до досягнення ними 23-річного віку здійснюються виплати, передбачені пунктом 24 цього Положення.

{ Пункт 26 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 107 (107-2006-п) від 06.02.2006, № 723 (723-2008-п) від 20.08.2008; в редакції Постанов КМ № 482 (482-2020-п) від 01.06.2020, № 434 (434-2021-п) від 28.04.2021 }

27. Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування щороку забезпечують оздоровлення та відпочинок вихованців.

Вихованці, які за медичними показаннями потребують санаторно-курортного лікування, забезпечуються путівками до санаторіїв.

Вихованці та рідні діти батьків-вихователів, які проживають в одному дитячому будинку сімейного типу, направляються до дитячих закладів оздоровлення та відпочинку за рахунок коштів державного бюджету.

{ Пункт 27 в редакції Постанови КМ № 482 (482-2020-п) від 01.06.2020 }

28. Інші питання матеріального та фінансового забезпечення дитячого будинку сімейного типу (проведення у разі потреби

поточного або капітального ремонту житла тощо) вирішуються органом, який прийняв рішення про його створення.

(Пункт 28 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 107 (107-2006-п) від 06.02.2006)

29. Дитячому будинку сімейного типу може надаватися юридичними та фізичними особами благодійна допомога.

30. Після закінчення строку перебування вихованців у дитячому будинку сімейного типу в разі відсутності у них права на житло органи опіки (піклування) забезпечують вихованців дитячого будинку сімейного типу протягом місяця у позачерговому порядку впорядкованим соціальним житлом.

(Положення доповнено пунктом 30 згідно з Постановою КМ № 107 (107-2006-п) від 06.02.2006)

Зразок
до Положення про дитячий будинок сімейного типу

Додаток
будинок

ДОГОВІР
про організацію діяльності
дитячого будинку сімейного типу

_____ " ____ " _____ 200_ р. № ____
(населений пункт)

—
(повне найменування органу, що прийняв рішення)

—
про створення дитячого будинку сімейного типу)

в особі _____
(посада, прізвище, ім'я, по батькові)

і батьки-вихователі _____

(прізвище, ім'я, по батькові,

—
число, місяць, рік народження, паспорт, серія, номер,

_____ ,
ким і коли виданий)

що проживають

_____ ,
(адреса)

уклали цей договір про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу, до якого влаштовуються діти на підставі відповідного рішення _____

—
(прізвище, ім'я, по батькові дитини, рік народження)

—
1. Батьки-вихователі зобов'язуються:

1) у роботі з дітьми дотримуватись вимог законодавства України про захист інтересів дітей та охорону дитинства;

2) проводити щороку медичне обстеження дітей та виконувати рекомендації лікарів-спеціалістів;

у разі виховання дітей з інвалідністю забезпечувати виконання індивідуальної програми реабілітації дитини з інвалідністю;

3) співпрацювати з місцевими службами у справах дітей та соціальними працівниками або фахівцями із соціальної роботи у ході здійснення соціального супроводження дитячих будинків сімейного типу; у разі потреби звертатися до соціальних працівників або

фахівців із соціальної роботи у зв'язку з необхідністю залучення фахівців для вирішення проблемних питань;

у разі зміни сімейного стану не пізніше ніж через 10 календарних днів з дати зміни сімейного стану повідомляти про це відповідній службі у справах дітей та соціальному працівнику або фахівцю із соціальної роботи, який здійснює соціальне супроводження сім'ї;

4) брати участь у різних формах підвищення кваліфікації;

5) у разі виникнення в дитячому будинку сімейного типу несприятливих умов для утримання, виховання та навчання дітей повідомляти про це місцеві служби у справах дітей;

6) використовувати у повному обсязі та за призначенням державну соціальну допомогу, що надається дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, які виховуються в дитячому будинку сімейного типу, державну соціальну допомогу, що надається особам з інвалідністю з дитинства і дітям з інвалідністю, аліменти та пенсію по втраті годувальника на забезпечення їх повноцінного харчування, утримання, виховання, розвитку та освіти;

бережно ставитися до наданого житлового приміщення і його облаштування, підтримувати його в належному санітарному стані, забезпечувати збереження майна дитячого будинку сімейного типу, використовувати його за призначенням;

у разі виникнення потреби в ремонті/заміні майна дитячого будинку сімейного типу звертатися з відповідною заявою до органу, який прийняв рішення;

7) сприяти установленню контактів дітей, які виховуються у дитячому будинку сімейного типу, з кандидатами в усиновлювачі, яких направила служба у справах дітей за місцем взяття дитини на місцевий, регіональний чи централізований облік дітей, які можуть бути усиновлені. У разі створення перешкод громадянам України в

усиновленні дітей розглядається питання про припинення дії договору з батьками-вихователями;

8) створювати належні умови для всебічного розвитку дітей, здобуття ними освіти, підготовки їх до самостійного життя та праці;

9) забезпечувати право дітей на свободу світогляду та віросповідання;

10) у разі прийому до дитячого будинку сімейного типу нових вихованців подати службі у справах дітей за місцем проживання чи перебування довідку про доходи сім'ї за останні шість місяців без урахування державної соціальної допомоги на дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, або довідку про подану декларацію про майновий стан і доходи (про сплату податку на доходи фізичних осіб та про відсутність податкових зобов'язань з такого податку).

У разі коли середньомісячний сукупний дохід сім'ї у розрахунку на одну особу за попередні шість місяців є меншим від розміру встановленого законом прожиткового мінімуму для відповідних соціальних і демографічних груп населення, питання функціонування дитячого будинку сімейного типу вноситься на розгляд комісії з питань захисту прав дитини.

2. Батьки-вихователі несуть відповідальність за вихованців згідно із законодавством та за діяльність дитячого будинку сімейного типу.

3. _____

(повне найменування органу, що прийняв рішення про

створення дитячого будинку сімейного типу)

зобов'язується:

1) щомісяця перераховувати на особові рахунки у банківській установі обох батьків-вихователів або виплачувати через структурні підрозділи акціонерного товариства "Укрпошта" державну соціальну допомогу на дітей та грошове забезпечення;

{ Підпункт 2 пункту 3 виключено на підставі Постанови КМ № 458 (458-2016-n) від 22.07.2016 }

3) надати батькам-вихователям дитячого будинку сімейного типу обладнане необхідними меблями, побутовою технікою та іншими предметами тривалого вжитку (шафами для одягу, меблями для кухні, дзеркалами, письмовими столами, стільцями, ліжками або диванами; газовою/електричною плитою, водонагрівачем/двоконтурним котлом; побутовими приладами - холодильником, телевізором, пральною машиною, електричною праскою, люстрами, настільними лампами, годинниками; необхідним посудом, столовими приборами, текстильною білизною тощо) житлове приміщення за адресою: _____ загальною площею _____ кв. метрів виходячи з розрахунку проживання в дитячому будинку сімейного типу _____ осіб з урахуванням кількості влаштованих дітей, їх індивідуальних потреб, віку, статі, стану здоров'я;

4) надати у користування дитячому будинку сімейного типу земельну ділянку для ведення садівництва та городництва площею _____ гектарів;

5) надати у користування дитячому будинку сімейного типу транспортний засіб _____;
(найменування)

6) щороку затверджувати кошторис на підтримання в належному технічному стані будівлі дитячого будинку сімейного типу після ознайомлення з таким кошторисом батьків-вихователів; у разі

влаштування у дитячий будинок сімейного типу дітей з інвалідністю вживати заходів для забезпечення облаштування житлового приміщення з дотриманням принципів універсального дизайну, архітектурної доступності та розумного пристосування; організувати надання необхідних послуг з урахуванням потреб дитини; сприяти здійсненню заходів щодо виконання індивідуальної програми реабілітації дитини з інвалідністю; забезпечувати у разі потреби проведення ремонту/заміну майна, яким облаштовано дитячий будинок сімейного типу;

7) забезпечити соціальне супроводження дитячого будинку сімейного типу;

8) забезпечити щорічне безоплатне медичне обстеження дітей;

9) здійснювати координацію діяльності відповідних районних (міських) установ та організацій, пов'язаної із захистом прав дітей.

4. За згодою сторін цей договір може бути доповнений іншими зобов'язаннями.

5. У разі порушення та неналежного виконання умов цього договору кожна із сторін має право звернутися до суду.

6. Договір може бути розірваний за згодою сторін.

7. Договір укладається в трьох примірниках - по одному для кожної із сторін та місцевої служби у справах дітей. Усі примірники мають однакову юридичну силу.

8. Цей договір набирає чинності з дня його підписання.

Дитячий будинок сімейного типу (ДБСТ) – це окрема сім'я, що створюється за бажанням подружжя або окремої особи, яка не перебуває у шлюбі, для забезпечення сімейним вихованням та спільного проживання не менш як п'яти дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Загальна кількість дітей у дитячому будинку сімейного типу не повинна перевищувати 10 осіб, враховуючи рідних.

Вихованці проживають і виховуються у дитячому будинку сімейного типу до досягнення 18-річного віку, а в разі продовження навчання у професійно-технічному, вищому навчальному закладі I-IV рівнів акредитації – до його закінчення. Діти, які виховуються в будинку сімейного типу не втрачають статус дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, за ними зберігаються всі пільги, передбачені законодавством України. Прийомні батьки допомагають підтримувати контакт дитини з її біологічними родичами (якщо таке спілкування безпечно для дитини), а в разі відновлення батьків у батьківських правах, дитина буде повернута в біологічну сім'ю.

Батьки-вихователі дитячого будинку сімейного типу:

Батьки-вихователі – подружжя або окрема особа, що не перебуває у шлюбі, які взяли дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, для виховання та спільного проживання.

Батьки-вихователі несуть обов'язки по вихованню та розвитку дітей. Батьки-вихователі є законними представниками дітей і діють без спеціальних на те повноважень як опікуни або піклувальники.

1.3. Дитячі будинки сімейного типу в системі захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

Міжнародний досвід влаштування дітей, які залишилися без батьківського піклування, засвідчує поступову відмову держав, що мають гуманістичне спрямування соціальної політики, від інтернатних форм, орієнтацію на створення та підтримку сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Усиновлення дітей-сиріт та оформлення опіки (піклування) в Україні були і залишаються пріоритетними формами влаштування долі дитини, залишеної без батьківської опіки. Поряд з тим визначення державних пріоритетів сімейного влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, створює передумови розвитку в Україні відносно нових соціальних інститутів: дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей.

Дитячий будинок сімейного типу як інститут виховання дітей-сиріт є не дитячим закладом особливого типу, тобто дитячим будинком, а є багатодітною сім'єю, що забезпечує вихованцям сімейне оточення та виховання. **Виховний потенціал дитячого будинку сімейного типу, як форми сімейного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, має об'єктивні переваги перед іншими соціальними інститутами, перш за все інтернатного типу, виходячи із таких міркувань:**

- природність процесу виховання;
- основою виховного впливу є емоційний контакт дитини з батьками-вихователями, який базується на довірі дітей до дорослих;
- виховання в малій групі найповніше відповідає вимозі поступового залучення дитини до соціального життя;
- тривалість виховного впливу батьків-вихователів на прийомних дітей;
- комплексний підхід у вихованні;
- індивідуальний підхід до кожної дитини;
- взаємозацікавлений характер стосунків вихователів та вихованців;

- контроль за негативними проявами та негативними впливами як серед дітей, так і зовнішніх факторів (однолітки, засоби масової інформації, література тощо).

У дитячому будинку сімейного типу формування особистості дитини відбувається в природних умовах, вплив батьків-вихователів на світогляд і самоусвідомлення дитини виконує домінуючу роль. Сімейне оточення формує у дитини морально-етичні ідеали і смаки, норми поведінки, трудові навички, ціннісні орієнтації, тобто усі ті якості, які формують особисту індивідуальність. На формування особистості вихованця впливають характер стосунків між батьками та між батьками і дітьми, іншими членами родини, відношення батьків до праці, їх участь у суспільному житті, інтереси, ціннісні орієнтири, загальний культурний рівень тощо.

В Україні створення дитячих будинків сімейного типу почалося у 1988 р. На початок 2000 року в Україні функціонував 91 дитячий будинок сімейного типу у 22 областях, АР Крим та м.Севастополі, на початок 2005 року функціонувало 128 таких сімей. Державна підтримка сімейних форм влаштування дітей-сиріт стимулювала суттєвий розвиток цього соціального інституту – станом на 1 січня 2009 року в Україні діяло 400 дитячих будинків сімейного типу, в яких виховувалося 2609 дітей.

Досвід функціонування дитячих будинків сімейного типу в Україні засвідчує, що їхні соціальні функції як соціального інституту не відрізняються від функціонування звичайної біологічної сім'ї. Водночас є ряд особливостей, притаманних лише дитячому будинку сімейного типу:

- батьки біологічно не пов'язані з прийомними дітьми;
- батьки-вихователі повинні виконувати обов'язки не тільки вихователів, а й господарів великої родини;
- перед сім'єю постають завдання щодо корекції та компенсації вад розвитку вихованців, відставання та занедбаності здоров'я, а також подолання наслідків психічних травм.

Дитячий будинок сімейного типу – окрема сім'я, що створюється за бажанням подружжя або окремої особи, яка не перебуває у шлюбі, для забезпечення сімейним вихованням та спільного проживання не менше п'яти дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (Сімейний кодекс України, стаття 256-2). Функціонування дитячих будинків сімейного типу регулюється Положенням про дитячий будинок сімейного типу, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України № 564 від 26 квітня 2002 р.

Метою створення дитячого будинку сімейного типу є забезпечення належних умов для виховання в сімейному оточенні дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Сім'я може отримувати статус дитячого будинку сімейного типу лише за умови прийому на виховання п'яти та більше дітей, позбавлених батьківського піклування, що, безперечно, є досить доброю умовою для влаштування у родину більшої кількості осиротілих дітей. Але згідно із Положенням про дитячий будинок сімейного типу кількість дітей у сім'ї, як рідних, так і прийомних, не повинна перевищувати десяти осіб, зважаючи на необхідність створення оптимальних умов для їх повноцінного виховання та розвитку. Вихованці перебувають у дитячому будинку сімейного типу до досягнення повноліття, а в разі продовження навчання у професійно-технічному, вищому навчальному закладі I–IV рівнів акредитації – до його закінчення, але не пізніше досягнення ними 23-річного віку.

Виховання дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків, у дитячих будинках сімейного типу можна розглядати як делегування державою батькам права на їх виховання та утримання. Це передбачає здійснення контролю з боку держави щодо того яким чином батьки-вихователі виконують зобов'язання, взяті на себе відносно вихованців. Такий контроль, згідно положень, покладається на місцеві органи опіки та піклування та служби у справах дітей.

Від існуючих форм сімейного влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дитячий будинок сімейного типу відрізняються перш за все тим, що держава надає сім'ї, яка бере на виховання

дітей, матеріальну та соціальну підтримку. Необхідною умовою є підготовка кандидатів на створення дитячого будинку сімейного типу до соціальної ролі вихователів прийомних дітей, що забезпечується проходженням ними системи відповідної підготовки (тренінг-курс з підготовки кандидатів).

У прийомні сім'ї і дитячі будинки сімейного типу влаштовуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування. Суттєва відмінність дитячого будинку від прийомної сім'ї – кількість дітей, які влаштовуються на виховання. Виховання та влаштування більше п'яти дітей у сім'ю, за умови створення дитячого будинку сімейного типу, вимагає від батьків більшої підготовки, переорієнтації такої родини в першу чергу на виховання дітей, позбавлених батьківського піклування.

Контроль за умовами проживання вихованців у дитячих будинках сімейного типу відповідно до Положення здійснюють органи опіки та піклування і служби у справах дітей. Раз на рік місцева служба у справах дітей готує звіт про стан виховання, утримання і розвитку дітей в дитячому будинку сімейного типу на основі інформації, що надається соціальним працівником, який здійснює соціальне супровід родини, вихователем дошкільного навчального закладу або класним керівником загальноосвітнього навчального закладу, де навчається дитина, дільничним лікарем-педіатром і дільничним інспектором місцевого відділку міліції. Батьки-вихователі обов'язково ознайомлюються з складеним звітом, який затверджується начальником служби у справах дітей.

Діти-вихованці. До дитячого будинку сімейного типу влаштовуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування. Перевага, звичайно, віддається дітям, у яких є проблеми щодо подальшого їх влаштування на виховання у сім'ю – діти раннього віку, з ослабленим здоров'ям, відносно яких не прийнято рішення щодо подальшого влаштування тощо.

Підбір вихованців здійснюється поступово, протягом дванадцяти місяців. У першу чергу влаштовуються діти, які перебувають між собою в родинних стосунках, за винятком випадків, коли за медичними показниками або з інших причин вони не можуть виховуватися разом. Допомогу та контроль за влаштуванням дітей здійснює служба у справах дітей.

Обов'язковою умовою влаштування до дитячого будинку дитини є згода дитини, якщо вона досягла відповідного віку й такого рівня розвитку, що може її висловити. Згода на влаштування до дитячого будинку сімейного типу з'ясовується представником закладу, в якому дитина перебуває, у присутності батьків-вихователів та представника органу опіки та піклування і оформлюється документально (Сімейний кодекс України).

Органом опіки та піклування на кожного вихованця, який влаштовується до дитячого будинку сімейного типу, готується та передається батькам-вихователям пакет документів:

1. свідоцтво про народження дитини;
2. медичну довідку про стан здоров'я або витяг з історії розвитку дитини;
3. довідку (атестат) про освіту або висновок психолого-медико-педагогічної консультації про рівень розвитку дитини;
4. документи про батьків або осіб, які їх замінюють (свідоцтво про смерть, вирок або рішення суду, довідка про хворобу, розшук батьків та інші документи, що підтверджують відсутність батьків або неможливість виховання ними своїх дітей);
5. довідку про наявність та місцезнаходження братів і сестер чи інших близьких родичів дитини;
6. опис належного дитині майна, у тому числі житла, та відомості про осіб, які відповідають за його збереження;
7. пенсійну книжку на дітей, які одержують пенсію, копію ухвали суду про стягнення аліментів.

У разі коли на момент влаштування дитини до дитячого будинку сімейного типу деякі із зазначених документів відсутні, місцева служба у справах дітей зобов'язана надати їх протягом двох місяців. За достовірність відомостей у наданих батькам-вихователям документах відповідальність у межах своєї компетенції несуть органи опіки і піклування за місцем походження або місцем проживання дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, та керівник закладу, в якому перебувала дитина.

Діти, які виховуються в дитячих будинках сімейного типу, не втрачають статусу дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, що передбачає залишення пілг, які гарантуються державою таким дітям: при отриманні житлової площі, влаштуванні на навчання, матеріальної підтримки тощо. У випадку, якщо за дитиною закріплено майно та житло, воно зберігається до досягнення вихованцем повноліття, відповідальність за його збереження покладається на органи опіки та піклування за місцем знаходження майна.

За вихованцями зберігаються раніше призначені аліменти, пенсії, інші виплати. Суми коштів, що належать вихованцям як пенсія, аліменти чи інші види державної допомоги, переходять у розпорядження батьків-вихователів і витрачаються на утримання вихованців.

За дітьми залишаються пілги, встановлені законодавством для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Передусім це стосується питання оздоровлення, коли діти-сироти у першочерговому порядку забезпечуються безкоштовними путівками в табори та санаторії. Враховуючи стан здоров'я дітей, які виховуються у дитячих будинках сімейного типу, це питання є дуже актуальним.

При влаштуванні дітей до дитячого будинку сімейного типу сімейних правовідносин не виникає – вихованці мають право підтримувати особисті контакти з батьками та іншими родичами, якщо це не суперечить їх інтересам і не заборонено рішенням суду. Форму такого спілкування визначають органи опіки та піклування за погодженням з батьками-вихователями та за участю соціального працівника, який здійснює соціальний супровід, на підставі аналізу родинних взаємин і причин через які дитина втратила батьківське піклування.

На етапі створення дитячого будинку сімейного типу є потреба психологічної підготовки батьків-вихователів з приводу можливості тимчасового перебування дитини у родині чи навіть повернення її до біологічних батьків, що диктує необхідність контактів з ними та іншими родичами. Якщо батьки-вихователі психологічно готові вирішувати питання про місцеперебування дитини-вихованця, виходячи насамперед із її інтересів, то у процесі виховання вони будуть враховувати необхідність налагодження стосунків із родичами

дитини, збереження зв'язків із біологічними батьками. Це питання має стати одним із основних при проведенні бесід з батьками-вихователями на початку їх соціально-виховної роботи. Збереження правових зв'язків вихованця дитячого будинку сімейного типу і біологічних батьків, якщо вони не втратили своїх прав, є особливістю, що впливає на характер взаємин між вихователями та вихованцями.

Хто може створити дитячий будинок сімейного типу? Батьки-вихователі – особи, які беруть на виховання та спільне проживання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (Положення про дитячий будинок сімейного типу).

Батьки-вихователі несуть відповідальність за життя, здоров'я, фізичний і психічний розвиток дітей. Вони є законними представниками вихованців і захисниками їх прав та інтересів у всіх органах, установах та організаціях без спеціальних на те повноважень.

Відповідно із Законом України „Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування” № 2342-IV від 13 січня 2005 року батьки-вихователі мають право:

- захищати дитину, її права та інтереси як опікуни або піклувальники без спеціальних на те повноважень;
- на звернення до суду з позовом про позбавлення батьківських прав батьків дітей-вихованців;
- на звернення до суду з позовом про скасування усиновлення чи визнання його недійсним щодо дітей, які проживали разом з ними та передані на усиновлення;
- на усиновлення дітей, які перебувають на вихованні та утриманні в їхніх сім'ях;
- брати участь у вирішенні органом опіки та піклування питання про управління майном дитини;
- вимагати повернення дитини від будь-якої особи, яка тримає її у себе не на підставі закону або рішення суду;

- вимагати надання їм органами опіки та піклування повної інформації про дитину та її батьків, стан її здоров'я, рівень та особливості розвитку дитини;
- самостійно визначати способи виховання дитини з урахуванням думки дитини та рекомендацій органу опіки та піклування.

Окрім прав, батьки-вихователі мають такі зобов'язання:

- захищати права та інтереси дітей, бути їхніми представниками в установах і організаціях;
- створити належні умови для всебічного гармонійного розвитку дітей;
- піклуватися про здоров'я, фізичний, психічний та моральний розвиток, навчання дітей, готувати їх до праці;
- забезпечувати проведення двічі на рік медичного обстеження дітей лікарями-спеціалістами та виконувати їх рекомендації;
- забезпечити здобуття дітьми освіти, стежити за навчанням і розвитком дітей у навчально-виховних закладах, підтримувати зв'язки з учителями та вихователями; займатися розвитком здібностей дітей, у тому числі залучати їх до занять у позашкільних навчальних закладах;
- не перешкоджати спілкуванню дитини з її рідними батьками та поверненню дитини в разі поновлення їх у батьківських правах, звільнення з місць позбавлення волі та в інших випадках, якщо це не суперечить інтересам дитини і не заборонено рішенням суду;
- співпрацювати з місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування та соціальними працівниками, залучати спеціалістів до вирішення проблемних питань;
- повідомляти відповідні служби опіки та піклування в разі виникнення в дитячому будинку сімейного типу несприятливих умов для утримання, виховання та навчання дітей.

Законодавчо визначені певні обмеження щодо осіб, які мають бажання створити дитячий будинок сімейного типу.

Батьками-вихователями можуть бути повнолітні особи, за винятком:

- осіб, визнаних у встановленому порядку недієздатними або обмежено дієздатними;
- осіб, позбавлених батьківських прав;
- осіб, звільнених від обов'язків опікунів (піклувальників, усиновителів) за неналежне виконання покладених на них обов'язків;
- осіб, які за станом здоров'я не можуть виконувати обов'язки щодо виховання дітей (інваліди I і II групи, особи, які мають глибокі органічні ураження нервової системи, алкогольну та наркотичну залежність, хворі на СНІД, відкриту форму туберкульозу, психотичні розлади, в яких офіційно зареєстровані асоціальні прояви, нахили до насильства).

При прийнятті рішення про створення дитячого будинку сімейного типу вимоги висуваються не лише до осіб, які висловлюють бажання взяти на виховання дітей, позбавлених батьківського піклування, а й до членів їхньої родини. Не можуть бути батьками-вихователями особи, з якими проживають члени сім'ї, які мають глибокі органічні ураження нервової системи, алкогольну та наркотичну залежність, хворі на СНІД, відкриту форму туберкульозу, психотичні розлади, в яких офіційно зареєстровані асоціальні прояви, нахили до насильства.

Законодавчо встановлені вікові обмеження щодо кандидатів на створення дитячого будинку сімейного типу залежно від віку дітей, які влаштовуються в сім'ю. При влаштуванні різниця у віці батьків-вихователів і дітей має бути такою, щоб на час досягнення обома батьками-вихователями пенсійного віку всі вихованці досягли віку вибуття з дитячого будинку сімейного типу. Вікові обмеження визначаються відповідно до віку молодшого з батьків. За певних обставин передбачена можливість подовження терміну діяльності дитячого будинку сімейного типу за домовленістю батьків-вихователів та місцевих органів виконавчої влади. Проте цей термін не має перевищувати п'яти років.

Кандидати у батьки-вихователі на оформлення рішення про створення дитячого будинку сімейного типу готують такі документи:

1. довідку про склад сім'ї;
2. копію свідоцтва про шлюб (для подружжя);
3. довідку про проходження курсу підготовки і рекомендацію центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді щодо включення їх у банк даних про сім'ї потенційних усиновителів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів;
4. копії паспортів;
5. довідку про стан свого здоров'я та осіб, які проживають разом з ними;
6. письмову згоду всіх повнолітніх членів сім'ї, які проживають разом з кандидатами у батьки-вихователі, якщо останні вирішили створити дитячий будинок сімейного типу на власній житловій площі, засвідчену нотаріально.

Обов'язковою умовою створення дитячого будинку сімейного типу є проходження батьками-вихователями курсу підготовки для кандидатів на створення прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу, проведення якого забезпечують обласні центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Основне завдання навчання: підготувати батьків до виконання нових соціальних ролей – вихователів дітей, позбавлених батьківського піклування. Батьки функціонуючих дитячих будинків сімейного типу мають раз на п'ять років проходити курс періодичної підготовки, проведення якого забезпечують обласні центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

За результатами навчання спеціалісти центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді готують довідку про проходження кандидатами навчання і рекомендацію до служби у справах дітей про внесення даних до банку потенційних усиновителів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів.

З огляду на кількість дітей, які виховуються в родині, у дитячому будинку сімейного типу один із батьків (як правило, мати) не працює і займається вирішенням справ великої родини. Враховуючи необхідність пенсійного забезпечення батьків, які займаються вихованням дітей, Положенням про дитячий

будинок сімейного типу передбачено здійснення загальнообов'язкового державного соціального страхування та збору на обов'язкове державне пенсійне страхування батьків-вихователів. Сплата внесків проводиться із суми грошового забезпечення. Період, протягом якого особи вважалися батьками-вихователями у дитячому будинку сімейного типу, зараховується до їх загального трудового стажу. Проте до цього часу питання пенсійного забезпечення батьків-вихователів остаточно не вирішено, оскільки не розроблено практичного механізму нарахування трудового стажу. Професії “батько-вихователь”, “мати-вихователь” законодавчо не визнані і не визначено, яким закладом і на підставі яких документів трудовий стаж має фіксуватися трудових книжках батьків.

Юридичне оформлення дитячого будинку сімейного типу. Рішення про створення дитячого будинку сімейного типу приймається районною, районною у м. Києві та Севастополі держадміністрацією, виконавчим комітетом міської ради (міст республіканського Автономної Республіки Крим і міст обласного значення) на підставі заяви осіб або особи, які виявили бажання створити такий будинок, з урахуванням результатів навчання, подання відповідного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді і висновку служби у справах дітей про наявність умов для його створення.

Висновок про можливість подружжя (або одинокої особи) взяти на виховання п'ять дітей, позбавлених батьківського піклування, складається спеціалістами служби у справах дітей на підставі співбесід з кандидатами, перевірки документів, рекомендацій центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Положенням про дитячий будинок сімейного типу не визначено вимогу розгляду кандидатів на опікунській раді, проте на практиці така процедура здійснюється.

Оформлення рішення місцевого органу виконавчої влади є підставою для набуття родиною статусу “дитячий будинок сімейного типу”. Між органами виконавчої влади та батьками, які беруть на себе зобов'язання щодо утримання дітей-сиріт, складається угода про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу, що визначає права й обов'язки кожної із сторін, формулює

вимоги щодо умов виховання та утримання дітей у сім'ї, регулює питання захисту житлових прав батьків-вихователів та членів їхньої сім'ї.

Укладання угоди між адміністративними органами і батьками-вихователями накладає на представників обох сторін певні права й обов'язки. Так, орган виконавчої влади зобов'язаний виділяти грошові виплати на утримання вихованців, надавати всіляку допомогу сім'ї, виплачувати батькам-вихователям грошову винагороду. Водночас представники органів виконавчої влади мають право контролювати умови виховання, утримання дитини, і якщо вони не виконуються, мають право розірвати угоду з батьками-вихователями.

Підстави, які можуть призвести до розірвання угоди, можуть бути спровоковані внутрішньо сімейними обставинами: важка хвороба батьків-вихователів, відсутність взаєморозуміння з дітьми, конфліктні стосунки між дітьми, невиконання батьками-вихователями обов'язків щодо належного виховання, розвитку та утримання дітей, а також пов'язаними з виходом вихованців із сім'ї: повернення вихованців рідним батькам (опікуну, піклувальнику, усиновителю), досягнення дитиною повноліття тощо. Розірвання угоди може бути здійснене на підставі рішення суду.

При зменшенні кількості вихованців служби у справах дітей спільно з батьками-вихователями забезпечують поповнення дитячого будинку сімейного типу новими дітьми або ж здійснюють юридичне переведення такої родини у статус прийомної. У випадку ліквідації дитячого будинку сімейного типу подальше влаштування вихованців вирішується органом опіки та піклування, причому мають бути вжиті заходи щодо подальшого сімейного влаштування дітей.

Матеріальне забезпечення функціонування дитячого будинку сімейного типу. Однією із умов створення дитячого будинку сімейного типу є надання родини житлової площі, що дозволяє забезпечити гармонійний розвиток дітей, гарантує кожному вихованцю, а також рідним дітям батьків-вихователів, нормальні умови життя і розвитку.

Умови забезпечення дитячого будинку сімейного типу жилим приміщенням визначаються в статті 46-1 Житлового кодексу України. Місцева державна

адміністрація поза чергою має надати батькам-вихователям індивідуальний будинок або багатокімнатну квартиру. Користування наданим житловим приміщенням здійснюється в порядку, встановленому законодавством для користування службовими приміщеннями. Житлове приміщення має бути обладнане необхідними меблями, побутовою технікою та іншими предметами тривалого вжитку, перелік яких визначається органом, який прийняв рішення про створення дитячого будинку сімейного типу. Угода на створення дитячого будинку сімейного типу передбачає визначення умов, за якими сім'ї надається житлове приміщення, правила користування житлом, питання врегулювання захисту житлових прав батьків-вихователів та членів їхньої сім'ї.

Дитячому будинку сімейного типу має бути надана в користування земельна ділянка для ведення садівництва та городництва поблизу місця його знаходження, а також транспортний засіб. Умови передачі й користування земельною ділянкою та транспортом визначаються угодою про створення дитячого будинку сімейного типу.

Однією з особливостей функціонування дитячого будинку сімейного типу є матеріальна підтримка з боку держави. До 2006 р. таке фінансування на дітей-вихованців проводилося із місцевих бюджетів і розраховувалися відповідно до матеріального забезпечення вихованців інтернатних закладів. Один із батьків-вихователів отримував грошову винагороду, що розраховувалася відповідно до посадових окладів працівників інтернатних закладів.

У 2006 році соціальні виплати на дитячі будинки сімейного типу та прийомні сім'ї фінансуються з державного бюджету, що дало позитивний імпульс розвитку цих соціальних інститутів. Механізм фінансування дитячих будинків сімейного типу і прийомних сімей регулюється Порядком призначення й виплати державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом "гроші ходять за дитиною" у 2006 році» (постанова Кабінету Міністрів України від 6 лютого 2006 р. № 106).

На дітей-вихованців дитячих будинків сімейного типу щомісячно виділяється державна соціальна допомога, що становить два прожиткових мінімуми для дітей відповідного віку. Якщо на дитину виплачуються пенсія, аліменти, стипендія, державна допомога, то розмір соціальної допомоги визначається як різниця між двома прожитковими мінімумами і загальними виплатами на дитину.

Розмір грошового забезпечення батьків-вихователів складає 35 відсотків розміру соціальної допомоги на кожну дитину-вихованця, але не більше п'яти прожиткових мінімумів для працездатної особи. Нарахування грошового забезпечення починається з моменту влаштування дитини в сім'ю.

Призначення і виплати соціальної допомоги та грошового забезпечення здійснюються управліннями (відділами) праці й соціального забезпечення населення за місцем проживання дитини. У разі затвердження нового рівня прожиткового мінімуму розмір соціальної допомоги та грошового забезпечення перераховується без додаткового звернення батьків.

Відповідно до законодавства дитячим будинкам сімейного типу може надаватися матеріальна, фінансова й інша благодійна допомога підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності, громадськими об'єднаннями, фондами, фізичними особами. Залучення позабюджетних коштів дозволяє покращити умови розвитку й виховання дітей, і така практика широко використовується в регіонах.

Соціальний супровід. Однією із специфічних відмінностей прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу від усиновлення та опіки (піклування) є державна соціальна підтримка таких сімей, що реалізується у формі соціального супроводу. Згідно до Порядку соціального супроводження прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу соціальне супроводження прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу – це вид соціальної діяльності, що передбачає надання спеціалістом (або групою спеціалістів) центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді у співпраці з фахівцями інших установ, організацій та закладів комплексу юридичних (правових), психологічних, соціально-педагогічних, соціально-економічних, соціально-медичних, інформаційних

послуг, спрямованих на забезпечення належних умов функціонування прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу.

Соціальний супровід дитячих будинків сімейного типу здійснюється спеціалістами центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Один соціальний працівник може здійснювати одночасно соціальний супровід не більше 7 прийомних сімей або дитячих будинків сімейного типу у яких загальна кількість дітей-вихованців не перевищує 35 осіб. Навантаження на одного соціального працівника щодо соціального супроводу залежить від ряду факторів: новостворений дитячі будинки сімейного типу, чи з досвідом функціонування, кількість дітей в них, їх вік, стан здоров'я; ступінь складності соціально-психологічних проблем, які підлягають розв'язанню; місце проживання.

Спеціалісти, які здійснюють соціальний супровід дитячих будинків сімейного типу, мають пройти курс спеціальної підготовки за програмою, затвердженою наказом Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту від 3 січня 2006 р. № 2670, і мати відповідний сертифікат. Організація підготовки спеціалістів, що здійснюють соціальний супровід, та підвищення їхньої кваліфікації покладається на обласні центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Один з напрямів діяльності соціального працівника з дитячим будинком сімейного типу – посередницька діяльність між батьками-вихователями та службами, які захищають права дитини, налагодження співпраці з різними фахівцями для забезпечення якнайкращих умов виховання дитини в сім'ї.

Крім питань щодо проблем розвитку, виховання, здоров'я, поведінки дитини, порушуються і такі, які дозволяють визначитися, що саме необхідно зробити для вирішення тієї чи іншої проблеми і яких спеціалістів слід залучати. На основі інформацію про дитину, яка влаштовується у сім'ю, складається план соціального супроводу вихованця.

Реалізація соціального супроводу спрямована на вирішення певних завдань, залежно від терміну влаштування дитини у сім'ю та її основних потреб. Зокрема соціальний супровід зорієнтований на:

- адаптацію дитини в новій сім'ї;
- створення позитивного психологічного клімату у родині;
- забезпечення оптимальних умов життя;
- забезпечення захисту прав дитини;
- створення можливостей для розвитку дитини шляхом надання комплексу якісних соціальних послуг.

Соціальний супровід виступає не як заміна піклування про дитину-вихованця, а як організація соціальної підтримки та допомоги батькам-вихователям у розв'язанні тих питань, які вони самотійно не можуть ефективно виконати.

Виходячи із забезпечення найкращих інтересів дитини, яка приходить на виховання у сім'ю, до сфери соціального супроводу залучаються не лише діти-вихованці та батьки-вихователі. Об'єктами соціальної роботи визначено і найближче оточення дитини та сім'ї, що забезпечує нормальні умови адаптації та розвитку вихованців. Соціальний працівник у процесі соціального супроводу взаємодіє з рідними дітьми батьків-вихователів; біологічними батьками дитини чи особами, які їх замінюють; рідними дітей-вихованців; найближчим оточенням батьків-вихователів; найближчим оточенням дітей-вихованців; членами громад, до складу яких входить дитячий будинок сімейного типу.

Тобто допомога надається не тільки дитині, не тільки дитячому будинку сімейного типу, а усьому оточенню для того, щоб потім сім'я, оточення дитини, громада могли створювати умови для правильного розвитку дитини. Допомога для самодопомоги – головний принцип соціального супроводу.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В ДБСТ

2.1. Умови утримання ДБСТ

Батьками-вихователями можуть бути повнолітні та працездатні особи, за винятком:

– осіб, визнаних у встановленому порядку недієздатними або обмежено дієздатними;

осіб, позбавлених батьківських прав;

– осіб, які були усиновлювачами, опікунами, піклувальниками, прийомними батьками, батьками-вихователями іншої дитини, але усиновлення було скасовано або визнано

недійсним, опіку, піклування чи діяльність прийомної сім'ї або дитячого будинку сімейного типу було припинено з їх вини;

– осіб, які за станом здоров'я не можуть виконувати обов'язки щодо виховання дітей

(інваліди I і II групи, які за висновком медико-соціальної експертної комісії потребують

стороннього догляду, особи, в яких офіційно зареєстровані асоціальні прояви, нахили до

насильства);

– осіб, які перебувають на обліку або на лікуванні у психоневрологічному чи наркологічному

диспансері;

– осіб, які зловживають спиртними напоями або наркотичними засобами;

– осіб, які страждають на хвороби, перелік яких затверджений МОЗ щодо осіб, які не можуть

бути усиновлювачами;

– осіб, які були засуджені за злочини проти життя і здоров'я, волі, честі та гідності, статевої

свободи та статевої недоторканості особи, проти громадської безпеки,

громадського порядку

та моральності;

– осіб, які не мають постійного місця проживання та постійного заробітку (доходу).

Права та обов'язки батьків-вихователів

Права

батьків-вихователів:

– батькам-вихователям дитячого будинку сімейного типу виплачується грошове забезпечення у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

– нарахування та сплата страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне

страхування за батьків-вихователів із сум їх грошового забезпечення здійснюються у

порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Обов'язки батьків-вихователів:

– батьки-вихователі несуть відповідальність за життя, здоров'я, фізичний і психічний

розвиток вихованців;

– батьки-вихователі є законними представниками вихованців і захисниками їх прав та

інтересів у всіх органах, установах та організаціях без спеціальних на те повноважень;

– батьки-вихователі зобов'язані сприяти забезпеченню пріоритетного права вихованців

на усиновлення.

Фінансове та матеріальне забезпечення дитячого будинку сімейного типу:

Батькам-вихователям для потреб дитячого будинку сімейного типу позачергово надається

обладнаний індивідуальний житловий будинок або багатокімнатна квартира за нормами,

встановленими законодавством.

На виховання кожної прийомної дитини щомісяця місцевими управліннями

соціального

захисту населення виплачується соціальна допомога у розмірі двох прожиткових мінімумів,

в залежності від віку дитини.

Батькам-вихователям виплачується грошове забезпечення у порядку, встановленому

Кабінетом Міністрів України.

Тим, хто паралельно виконує обов'язки вихователя, зараховується в загальний трудових

стаж.

Облік дітей, які можуть бути влаштованими до дитячого будинку сімейного типу

До дитячого будинку сімейного типу в першу чергу влаштовуються діти, які: перебувають між собою в родинних стосунках, за винятком випадків, коли за медичними

показаннями або з інших причин їх не можна виховувати разом;

перебувають на первинному обліку дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, на відповідній адміністративно-територіальній одиниці;

перемістилися з тимчасово окупованої території або району проведення антитерористичної

операції.

Дітей із числа внутрішньо переміщених осіб за відсутності документів влаштовують до

дитячого будинку сімейного типу на підставі витягу з обліково-статистичної картки дитини.

Зазначений витяг подається обласною службою у справах дітей, в якій дитина перебувала на

первинному обліку дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, або

Мінсоцполітики на письмовий запит відповідної служби у справах дітей.

Влаштування дітей у дитячий будинок сімейного типу проводиться з урахуванням віку

батьків-вихователів та дітей за умови, що на час досягнення обома батьками-вихователями

пенсійного віку всі вихованці досягли віку вибуття з дитячого будинку сімейного типу.

У разі досягнення пенсійного віку одним з батьків-вихователів час перебування дітей

визначається за віком молодшого з батьків. В окремих випадках за згодою сторін дитячий

будинок сімейного типу може функціонувати і після досягнення батьками-вихователями

пенсійного віку, але не більше ніж протягом п'яти років.

Права вихованців

За вихованцями зберігаються раніше призначені аліменти, пенсія, інші види державної

допомоги. Суми коштів, що належать вихованцям як пенсія, аліменти чи інші види

державної допомоги, переходять у розпорядження батьків-вихователів і витрачаються на

утримання вихованців.

Органи опіки та піклування забезпечують збереження майна, у тому числі житла, вихованців за місцем його знаходження і здійснюють контроль за його використанням.

Вихованці мають право підтримувати особисті контакти з батьками та іншими родичами,

якщо це не суперечить їх інтересам і не заборонено рішенням суду. Форму такого спілкування визначають органи опіки та піклування за погодженням з батьками-вихователями та за участю соціального працівника, який здійснює соціальне супроводження.

За більш детальною інформацією про створення, функціонування прийомних сімей можна

звернутися до служби у справах дітей та сім'ї виконавчого комітету Української міської ради.

Кількість дитячих будинків сімейного типу у країні постійно збільшується, сьогодні їх вже 1180 и там виховується понад 8 тисяч дітей.

"Дитячі будинки сімейного типу дуже швидко розвиваються. Якщо взяти і порівняти статистику 2015 року, то їх було приблизно 900. На сьогодні, на 2020 рік - 1180 дитячих будинків сімейного типу. І кількість дітей, які проживають у цих сім'ях, понад 8 тисяч. Якщо говорити про прийомні сім'ї, то їх приблизно 3200 і проживають у них 6 тисяч дітей", - зазначив заступник міністра.

На запитання ведучої Ірини Твердовської про те, як держава мотивує громадян на створення дитячих будинків сімейного типу, Лебедцов пояснив, що це комплексна робота.

"Це робота і нашого соціального працівника - і психологічна, і емоційна допомога, і направляти цю сім'ю на створення такого будинку. Це і допомога в будівництві, я б хотів відзначити, що урядом прийнято кілька постанов, в тому числі і підтримка дитячих будинків сімейного типу, і придбання житла, і будівництво житла для дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування. На прикладі цього року: держава виділила 797 млн грн на придбання житла. і за 3 роки дії цієї програми було побудовано 135 дитячих будинків сімейного типу", - підкреслив Лебедцов.

Крім того, він зазначив, що загалом по Україні спостерігається приблизно рівна статистика за кількістю прийомних сімей та будинків сімейного типу.

За його словами, у двох областях, Харківській і Дніпропетровській - найбільше дітей, позбавлених батьківського піклування, оскільки ще з радянських часів тут будували більшу кількість інституційних установ

Дніпропетровщина — область з найбільшою кількістю дитячих будинків сімейного типу в Україні. Нині в регіоні 185 таких будинків, де у родинах виховується 1360 дітей. Про це в ефірі Українського радіо Дніпро **повідомила** начальниця відділу захисту прав дитини, усиновлення та розвитку сімейних форм виховання служби у справах дітей облдержадміністрації Світлана Чернета.

"Триває постійний пошук кандидатів. Батьки-вихователі охоче йдуть на такий крок. Матеріальне забезпечення зростає. На кожну дитину-вихованця виплачується грошова соціальна допомога у розмірі двох з половиною прожиткових мінімумів відповідно до віку дитини. Крім того, батьки-вихователі отримують грошове забезпечення — один прожитковий мінімум на кожну дитину-вихованця", — розповіла Світлана Чернета.

Олена Скубицька, мати-вихователька, яка разом з чоловіком взяла на виховання 4 дітей різного віку, зазначила, що підтримка влади — не головне у рішенні стати прийомними батьками.

“ Ми були волонтерами і допомагали дітям, які опинилися у складних життєвих обставинах. І співчуття до дітей, наштовхнуло на думку, що ми можемо більше, ніж просто їздити втішати там, бавити їх”, — сказала Олена Скубицька.

На Дніпропетровщині – понад 8,5 тисячі сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Майже всі вони – під опікою, у прийомних сім'ях та дитбудинках сімейного типу.

2.2. Особливості роботи ДБСТ на прикладі фундації Олени Зеленської

Фундація Олени Зеленської запускає пілотний проєкт із забезпечення житлом 10 дитячих будинків сімейного типу (ДБСТ), помешкання яких було вщент зруйновано через війну РФ проти України.

Інклюзивні будинки буде обладнано бомбосховищами та всім необхідним.

Про це перша леді України Олена Зеленська розповіла в інтерв'ю Australian Financial Review і закликала австралійців долучитися до проєкту.

Наразі команда Фундації перебуває в Австралії та шукає партнерів, аби зібрати потрібні кошти й допомогти спочатку десяткам, а згодом і тисячам ДБСТ по всій Україні.

За словами Олени Зеленської, від початку повномасштабного вторгнення через дії російських військових загинула 461 дитина, 921 дитину поранено, 348 – зникли безвісти, 16 207 – було примусово депортовано до Росії.

Допоки агресія росії проти України триває, кількість постраждалих дітей збільшується, і їм потрібна допомога. Тож фокусом роботи Фондації є підтримка дітей по всій Україні, зокрема тих, хто росте в ДБСТ.

Окрім ДБСТ, в Україні досі є дитячі будинки «радянського типу» та державні школи-інтернати, від яких відмовилися чимала частина прогресивних країн. Однією з умов вступу України до Європейського Союзу є саме закриття таких інституцій на користь сімейних форм виховання – це прийомні сім'ї або ДБСТ, у яких виховуються від 5 до 10 дітей. Фондація активно підтримує цю ініціативу та співпрацює в цьому напрямку з державою.

У статті зазначається, що «реконструювати буквально цілу урядову програму та забезпечити всі умови для щонайменше 25 тис. дітей (сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, –) складно навіть без війни».

Проте Олена Зеленська сповнена рішучості й наводить приклад сусідньої Румунії, яка перед вступом у ЄС у 2007 році перевела на сімейні форми виховання 100 тис. дітей, які раніше перебували у відповідних закладах.

«Це не просто можливо. Це – вікно можливостей, яким ми маємо скористатися», — підкреслює перша леді.

У своєму інтерв'ю Олена Зеленська згадала особисті історії тих дітей, які постраждали чи загинули від воєнної агресії росії, зокрема під час обстрілу житлового будинку в Дніпрі російськими військовими:

«Маша, їй було 15, вона захоплювалася музикою та балетом. Максим, йому було 17 років, він тільки-но вступив до університету й займався футболом. Лейла та Михалина — їм було по 13 і 3 роки, обидві дівчинки із цієї сім'ї померли. І загинули двоє маленьких хлопчиків — 11 і 18 місяців».

Чимало дітей постраждали психологічно, підкреслила перша леді. За її словами, багато дітей не можуть спати чи їсти після травм, пов'язаних із війною.

«Дівчинка показувала свій телефон і говорила, що її батько надсилає їй повідомлення, хоча він загинув у бою. Вона відмовлялася в це вірити», — поділилася Олена Зеленська.

Перша леді України також розповіла про те, як українські діти змушені навчатися в умовах постійних перебоїв з електроенергією та обстрілів. Для того щоб полегшити навчальний процес, Фундація в партнерстві з Microsoft і Hewlett-Packard передає понад 38 тис. ноутбуків вчителям із найбільш постраждалих від війни регіонів.

Наприкінці інтерв'ю Зеленська зазначила, що хоча Австралія та Україна розташовані далеко від одна одної, спільні «основні людські цінності» між двома країнами можуть подолати будь-яку відстань.

«Ми цінуємо людське життя. Ми однаково любимо своїх дітей. Ми дбаємо про своїх батьків. Між нами набагато більше спільного, ніж відмінного», – підкреслює вона.

В області продовжують роботу з утворення прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу. Наразі 117 родин області є прийомними. Тут виховують 210 дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування. Крім того, діє 41 дитячий будинок сімейного типу, де проживають 298 дітей. Лише минулого року у зазначені форми сімейного виховання влаштували 71 дитину, створили 6 нових прийомних родин, розповіла на колегії, яка відбулася днями під головуванням очільника області Олександра Вельбівця, начальник служби у справах дітей Оксана Покатілова, повідомляє прес-служба Черкаської ОДА.

Зокрема, три прийомні родини минулоріч з'явилися у Черкаському районі та по одній у Кам'янському, Уманському і Христинівському районах. По одному дитячому будинку сімейного типу почали працювати у Черкасах, Кам'янському, Уманському та Христинівському районах. Загалом на утримання дітей у прийомних сім'ях та дитячих будинках сімейного типу минулоріч з державного бюджету виплачено 27,4 млн грн,

"Розвиток сімейних форм виховання – це напрям державної політики, тож реформа із запровадження цих форм незворотня, – наголосила Оксана Покатілова. – Ми з року в рік не полишаємо активної роботи, аби влаштувати дітей у прийомні родини. Допомагають нам й іноземні партнери. Так, приміром, другий рік поспіль співпрацюємо з благодійним фондом "Міст у життя". Їхнім

коштом у Черкасах побудовані два двоповерхові будинки для родин, які виявили бажання створити ДБСТ. Наразі найбільша кількість прийомних родин у Христинівському, Кам'янському районах, а також Золотоноші та Черкасах. Найбільше дитячих будинків сімейного типу також в обласному центрі, Золотоніщині, Жашківщині та Катеринопільщині".

Водночас, за підсумками року, в області спостерігається брак родин, готових взяти на виховання посиротілих дітей. В області є 6 територій, де протягом багатьох років (Канів, Умань, Городищенський, Смілянський, Чигиринський та Чорнобаївський райони) не створюються ДБСТ. А у трьох районах області – Канівському, Катеринопільському та Маньківському – відсутні прийомні родини.

Дитячі будинки сімейного типу - це альтернативна форма державного утримання та виховання дітей сиріт. Сім'я, яка вирішила присвятити себе цій нелегкій справі, бере на виховання не менше 5 дітей-сиріт або дітей, позбавлених батьківського піклування. Загальна кількість дітей, включаючи рідних не повинно перевищувати десяти. Бажаючі виховувати до 4-х дітей включно замість ДБСТ створюють прийомну сім'ю.

Вихованці проживають в сімейному дитячому будинку до 18 років, а якщо вони продовжать навчання у ВНЗ або іншому навчальному закладі - то до закінчення навчання.

На березень 2013 року на Україні існувало 74 дитячих будинків сімейного типу, в яких виховувалося 4932 дітей (дані українського Міністерства соціальної політики України) (3 них в Запорізькій області - 14 ДБСТ в яких проживало 100 дітей).

Згідно "Положенню про дитячий будинок сімейного типу" Кабінету міністрів України батькам-вихователям позачергово повинна надаватися багатокімнатна квартира або будинок. Житло має бути обладнано необхідною технікою, меблями і т.д. На практиці невідомо, наскільки реально виділення житла під ДБСТ. Якщо житлова площа дозволяє дитячий будинок сімейного типу можна створювати на власній території.

Батьками-вихователями не можуть стати громадяни, позбавлені батьківських прав або прав опікуна, хворі на деякі інфекційні хвороби, які страждають алкогольною чи наркотичною залежностями.

Батьки-вихователі повинні пройти курс навчання перед створенням дитячого будинку. На період роботи дитячого будинку батькам нараховується трудовий стаж і виплачується зарплата, а також виділяються гроші на утримання дітей.

Експеримент зі створення ДБСТ та прийомних сімей в Запорізькій і декількох інших областях України почався в 1998. Тоді, багато в чому завдяки команді зверху, було створено 20 сімей. З них в самому Запоріжжі на липень 2007 року існувало 2 прийомні сім'ї. До теперішнього часу в області існує 177 прийомних сімей та 16 дитячих будинків сімейного типу (ДБСТ).

Бувають випадки, коли прийомні сім'ї розпадаються. Наприклад, в одній із сімей дитина вважав за краще повернутися в інтернат, так як не хотів виконувати роботу з самообслуговування - мити посуд і так далі.

Подальший розвиток прийомних сімей та ДБСТ гальмувалося тим, що районні адміністрації не хотіли фінансувати такі форми сімейного влаштування, а просто визначали дітей в інтернати, які фінансуються з області, а не з району. Органи опіки практично ніяких зусиль не робили для розвитку ДБСТ і прийомних сімей.

З 1 січня 2006 ситуація змінилася. З початку 2006 року працює принцип "гроші ходять за дитиною", і тепер неважливо, де знаходиться дитина з сирітським статусом. Дозволені трансферти з бюджетів різних рівнів з метою фінансування утримання таких дітей.

На грудень 2013 року на кожну дитину з сирітським статусом в місяць повинно виділятися не менше двох прожиткових мінімумів. Прожитковий мінімум залежить від віку дитини і для дітей до 6 років становить 1032 гривні (\$ 125), а для дітей з 6 до 18 років - тисячу двісті вісімдесят шість гривень (\$ 155).

Тобто батьки дитячого будинку сімейного типу з 5 прийомними дітьми отримуватимуть приблизно 8680 гривень щомісяця, і 35% від цієї суми підуть на винагороду прийомним батькам за їхню працю.

Звичайно, що при такій оплаті деякі люди будуть намагатися створити прийомну сім'ю або ДБСТ заради грошей. Для цього, за словами фахівців, кандидати в прийомні батьки будуть проходити жорсткий відбір. Спочатку - первісна бесіда з фахівцями місцевого центру соціальних служб сім'ї, дітей та молоді, розповідь про всі труднощі виховання дітей з інтернату, знайомство. Через деякий час після такої бесіди, якщо батьки не змінили своїх намірів, вони повинні пройти курси, в ході яких стає зрозуміло, чи дійсно вони готові до створення прийомної сім'ї, або це не їх покликання.

Під час семінару-тренінгу кандидати у прийомні батьки отримують масу докладної інформації про особливості виховання дітей, зі статусом сироти. Це і юридичні аспекти, і психологічні, і соціальні. Під час курсів-тренінгів, з одного боку, виховний потенціал і можливості кандидатів оцінюють досвідчені ведучі-психологи. З іншого боку, завдяки спеціальним методам навчання, самі батьки «приміряють» на себе роль прийомних і можуть оцінити свою моральну готовність. Якщо все проходить нормально, то центр дає рекомендації відповідним органам державної влади про доцільність створення прийомної сім'ї чи ДБСТ. Центри соц. служб для сім'ї, дітей та молоді існують у всіх районах області.

Працівники служб у справах дітей проводять контроль над діяльністю прийомних сімей - наводять довідки про прийомних дітей за місцем їх навчання, у міліції, в органах охорони здоров'я, можуть також поспілкуватися з сусідами прийомної сім'ї. У разі незадовільного утримання дітей договір про створення прийомної сім'ї може бути розірваний.

Такий розвиток подій спричинить за собою моральні травми вихованців. Тому дуже важливою є участь фахівців і соціальних працівників при підготовці батьків та підборі дітей в сім'ю. Такі функції покладаються на центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Якщо в районному центрі Ви не отримали відповідей на Ваші запитання, ми радимо звертатися до обласного центру соціальних служб.

Документи, необхідні для створення дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ):

1. Заява
2. Копії паспортів
3. Довідка про склад сім'ї
4. Копія свідоцтва про шлюб
5. Довідка про стан здоров'я всіх членів сім'ї (терапевт, нарколог, венеролог, психіатр)
6. Довідка про доходи за останні 6 місяців або копія декларації про доходи (про оплату податку на доходи фізичних і про відсутність податкових зобов'язань з такого податку (зміни внесені Постановою Кабінету Міністрів КМ N 458 (458-2016-п) від 22.07.2016} .
7. Довідка про наявність/відсутність виконавчого виробництва щодо боргових зобов'язань (зміни внесені Постановою Кабінету Міністрів КМ N 458 (458-2016-п) від 22.07.2016}
8. Довідка про проходження навчання та рекомендація ОЦСССДМ
9. Письмова угода на створення ПС всіх повнолітніх членів сім'ї, які проживають разом з кандидатами на створення ПС посвідчується нотаріально
10. Довідка про відсутність судимості
11. Висновок служби у справах дітей про доцільність створення прийомної сім'ї, ДБСТ

Не можуть створити ПС і ДБСТ громадяни, які:

Не пройшли курс навчання в ОЦСССМ;

Визнані недієздатними або обмежено неправоздатними;

Позбавлені батьківських прав;

Є колишніми опікунами (піклувальниками, усиновителями, прийомними батьками), позбавленими відповідних прав через неналежного виконання своїх обов'язків;

За станом здоров'я не можуть виконувати обов'язки щодо виховання дітей (інваліди 1 та 2 групи, яким за висновком медико-соціальної експертної комісії потрібно сторонній догляд; особи, які мають глибокі органічні ураження нервової системи, алкогольну та наркотичну залежність; хворі на СНІД, відкриту форму

туберкульозу, психічні розлади, особи, у яких офіційно зареєстровані асоціальні прояви, нахили до насильства).

Були засуджені за злочини проти життя і здоров'я, волі, честі та гідності, статевої свободи та статевої недоторканості особи, проти громадської безпеки, громадського порядку та моралі, в сфері обігу наркотичних і психотропних речовин, їх аналогів, а так само за злочини передбачені статтями 148 , 150, 150-1, 164, 166, 167, 169, 181, 187, 324 і 442 Кримінального кодексу України або мають непогашену чи не зняту в установленому законом порядку судимість за вчинення інших перступлень.

Не можуть бути прийомними батьками особи, з якими на спільній території проживають члени сім'ї, які мають глибокі органічні ураження нервової системи, хворі на СНІД (крім сімей, які беруть на виховання дітей, уражених ВІЛ-інфекцією), відкриту форму туберкульозу, психічні розлади, у яких офіційно зареєстровані асоціальні прояви, нахили до насильства.

Середньомісячний сукупний дохід на кожного члена сім'ї (за останні 6 місяців) не може бути менше, ніж рівень забезпечення прожиткового мінімуму.

Для отримання повної інформації про створення прийомної сім'ї прочитайте Положення Кабінету міністрів України про дитячий будиноксемейного типа.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі представлено теоретичне узагальнення проблеми соціальної роботи у дитячих будинках сімейного типу. Результати проведеного дослідження засвідчили досягнення поставленої мети, розв'язання завдань і дають право для формулювання висновків.

Охарактеризовано поняттєво-категоріальний апарат дослідження. Дитячий будинок сімейного типу – це сім'я, яка взяла на виховання та спільне проживання не менш як 5 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Загальна кількість дітей у дитячому будинку сімейного типу не повинна перевищувати 10 осіб, враховуючи рідних. Прийомна сім'я – це сім'я, яка взяла на виховання та спільне проживання від одного до чотирьох дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Дитячий будинок сімейного типу (далі ДБСТ) – це сім'я, яка взяла на виховання та спільне проживання не менш як 5 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Загальна кількість дітей у дитячому будинку сімейного типу не повинна перевищувати 10 осіб, враховуючи рідних.

Проаналізовано нормативно-правову базу ДБСТ. Функціонування дитячих будинків сімейного типу регулюється Положенням про дитячий будинок сімейного типу, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України № 564 від 26 квітня 2002 р. У 2006 році соціальні виплати на дитячі будинки сімейного типу та прийомні сім'ї фінансуються з державного бюджету, що дало позитивний імпульс розвитку цих соціальних інститутів. Механізм фінансування дитячих будинків сімейного типу і прийомних сімей регулюється «Порядком призначення й виплати державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом “гроші ходять за дитиною” у 2006 році» (постанова Кабінету Міністрів України від 6 лютого 2006 р. № 106).

Досліджено основні досягнення та проблеми у діяльності ДБСТ. З 24 лютого 2022 року відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» в Україні введено режим воєнного стану. Відповідно до постанови

Кабінету Міністрів України від 22 березня 2022 року № 349 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо захисту прав дітей на період надзвичайного або воєнного стану» під час дії на території України надзвичайного або воєнного стану до дитячого будинку сімейного типу можуть влаштовуватися діти, які залишилися без батьківського піклування, на умовах тимчасового влаштування в межах передбаченої граничної чисельності дітей у дитячому будинку сімейного типу.

Визначено умови утримання ДБСТ. Контроль за утримання, виховання, навчання вихованців здійснюють служби у справах дітей районних, районних у м. Києві та Севастополі держадміністрацій, виконавчих органів міських рад за місцем проживання сім'ї шляхом її відвідування. Періодичність відвідувань установлюється окремим графіком. Відвідування повинні проводитись не рідше ніж один раз на рік, крім першого відвідування, яке проводиться через три місяці після влаштування дитини в дитячий будинок сімейного типу. Раз на рік служба у справах дітей за місцем проживання сім'ї складає звіт про стан виховання, утримання і розвитку дітей в дитячому будинку сімейного типу на основі інформації, що надається центром соціальних служб, іншими установами або закладами надання соціальних послуг чи соціальним працівником або фахівцем із соціальної роботи, який здійснює соціальне супроводження сім'ї, адміністрацією закладу дошкільної освіти або закладу загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти, де навчається дитина, лікарем загальної практики - сімейним лікарем, лікарем-педіатром і дільничним офіцером місцевої поліцейської дільниці. Батьки-вихователі обов'язково ознайомлюються з складеним звітом, який затверджується начальником служби у справах дітей.

Окреслено особливості роботи ДБСТ на прикладі фундації Олени Зеленської. Адреса дитинства» – проект будівництва житла для великих прийомних родин. Нові оселі для так званих ДБСТ будуть інклюзивними, енергоефективними. Їх умеблюють та обладнують побутовою технікою. Загальна площа кожного будинку – 285,5 кв. м. У дворі буде облаштовано підземне модульне бетонне укриття (ЗСЦЗ) із металевими вибухостійкими дверима. Усі

будинки враховують побажання родин, зокрема дітей. Дерев'яний дім буде одноповерховим, безбар'єрним, енергоефективним, матиме утеплений фасад. Житло буде забезпечене тепловим насосом та автономним джерелом живлення. Поряд із будинком встановлять модульне бетонне укриття, яке відповідає державним стандартам. В оселі буде п'ять дитячих спалень, батьківська кімната, кімнати для ігор та навчання, а також необхідна побутова техніка й меблі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артюшкіна Л., Полянничко А. Сирітство в Україні як соціально-педагогічна проблема (соціально-правовий аспект): Монографія. – Суми, 2002. – 268 с.
2. Архипова С.П. Аналіз досвіду влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, у Великій Британії / С. П. Архипова, Н.В. Мартовицька // Акт. пробл. держ. упр., педагогіки та психології : зб. наук. пр. - Херсон : ХНТУ - 2011. - № 1 (4). - С. 189 - 195.
3. Бевз Г.М., Пеша І.В. Дитина в прийомній сім'ї: нотатки психолога. – К.: Український інститут соціальних досліджень, 2001, Агентство «Україна».-101 с.
4. Безпалько О.В. Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді: Теоретико-методичні основи : [монографія] / О.В. Безпалько. – К. : Наук. світ, 2006. – 363 с.
5. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях / О.В. Безпалько. – К.: Центр учбової літератури, 2003. – 140 с.
6. Богданова І.М. Соціальна педагогіка: навч. посібник / І.М. Богданова. – К.: Знання, 2008. – 343 с.
7. Бурлака О.С. Щодо визначення поняття «дитина-сирота» та «дитина, позбавлена батьківського піклування» / О.С. Бурлака // Науковий вісник Ужгородського університету. – Серія Право. 2014. – В. 29, ч. 2. – С. 28-31.
8. Вакуленко О.В. Утримання й виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в Україні: фінансовий аспект // Інформаційні матеріали для слухачів Центру підвищення кваліфікації працівників галузі Мінсім'ямолодьспорту.- К.: Державний ін-т розвитку сім'ї та молоді, 2006.-С.37-42.
9. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К. – Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.

10. Гошовський Л.О. Становлення образу «Я» в підлітків шкіл-інтернатів в умовах депривації батьківського впливу. - К.: Вища школа, 1995. - 165 с.
11. Деінституалізація та трансформація послуг для дітей [Електронний ресурс]: посіб. з найкращих практик / під ред. Жоржетти Мюльгейр, Кевіна Брауні. - 143 с. - Режим доступу : www.cam-z.org/biblioteka_11/socialnij_zaxis_49/deinstitalizac_53.html.
12. Державна цільова соціальна програма реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: постанова Кабінету Міністрів України № 1242 від 17 жовтня 2007 р. (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1242-2007-%D0%BF>
13. Державний стандарт соціального супроводу сімей, у яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування: наказ Міністерства соціальної політики України № 1307 від 11 серпня 2017 [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1089-17>
14. Дитячі будинки сімейного типу в системі захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування [Електронний ресурс] // Держслужба. – 2006. – Режим доступу : <http://www.moya-rodyna.org.ua/uk/dbstv-systemi-zahysty-ditey-syrit-ta-ditey-pozbavlenyh-batkibskogo-piklyvannia.html>.
15. Діти державної опіки: проблеми, розвиток, підтримка: навч.-метод. посібник: У 2-х кн. / Бевз Г.М., Боришевський М.Й., Тарусова Л.І. та ін. – К.: Міленіум, 2005. - 286 с.
16. Дубровина И.В., Лисина М.И. Особенности психического развития в семье и домах ребенка // Возрастные особенности психического развития детей. – Москва, 1982. - С.192-198.
17. Євтух М.Б. Соціальна педагогіка : підручник для студ. вищ. навч. закл. / М. Б. Євтух, О. П. Сердюк ; Межрегіональна акад. упр. персоналом. - К. : МАУП, 2002. - 232 с.

18. Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» № 2342-IV від 13 січня 2005 року: станом на 20.01 2018 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2342-15>.

19. Закон України «Про охорону дитинства» № 2402- III від 26.04.2001 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2402-14/ed20150705>

20. Інноваційні моделі соціальних послуг. Проекти Українського фонду соціальних інвестицій. Том 2 / за редакцією Н. М. Шкуратової. – К : –2007. – 159 с.

21. Карпенко О.І. Альтернативні правові форми виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування // Молодь на зламі тисячоліть: нове тисячоліття – нові проблеми? / Збірник наукових статей. – Київ: АПСВ, 2000. – С. 24-27.

22. Карпенко О.І. Правові засади утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юридич. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Карпенко Ольга ванівна. – Х., 2002. – 23 с.

23. Карпенко О. Г. Теорія та практика соціальної роботи : навч. посіб. / О. Г. Карпенко, Н. Ф. Романова. - Київ : Слово, 2015. - 402, [6] с.

24. Концепція Державної програми реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: розпорядження Кабінету Міністрів України № 262-р від 11 травня 2006 р. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/263-2006-%D1%80>

25. Кузьмінський В. Навіщо реформувати інтернатну систему: чого нас вчить історія / В. Кузьмінський // Права дітей. - 2010. - № 1 (9). - С. 4 - 6.

26. Маркетинг соціальних послуг : навч. посібник / під ред. В. Г. Воронкової. - К. : Професіонал, 2008. - 576 с.

27. Мордань О.О. Державна політика щодо соціального захисту дітей, які залишилися без піклування батьків: дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. управління : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / Мордань Ольга Олексіївна. – К., 2015. – 234 с.
28. Національна програма «Діти України» / Виховна робота в закладах освіти України. Випуск II. Збірник нормативних документів та методичних рекомендацій. - К.: ІЗМН, 1998.-355 с.
29. Нечаева А.М. Охрана детей-сирот в России: История и современность // НИИ детства в Рос. дет. фонда. - М., 1994.- С. 171.
30. Пальчевський С.С. Соціальна педагогіка : навч. посібник / С. С. Пальчевський. - К. : Кондор, 2009. - 551 с.
31. Пеша І.В. Соціальне становлення дітей в дитячих будинках сімейного типу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / Пеша Ірина Василівна. – К., 2000. – 16 с.
32. Пеша І.В. Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (проблеми реформування). – Київ, 2000.- 85 с.
33. Положення про дитячий будинок сімейного типу [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/564-2002-%D0%BF>.
34. Посібник для соціальних працівників щодо підготовки та соціального супроводу прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу: У 2-х кн. / Г. М. Бевз, Бондаренко Т. В., Комарова Н. М., Пеша І. В. та ін. К.: Держсоцслужба, 2006. – Кн. 2. 180 с.
35. Потопахіна О.М. Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування / О.М. Потопахіна: : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юридич. наук : спец. 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення» / Карпенко Ольга Іванівна. – О., 2008. – 22 с.
36. Правознавство : [навчальний посібник] / за загальною редакцією В.Г.Гончаренка. — К. : Український інформаційно-правовий центр. — 2002. — 325 с.

37. Про затвердження Порядку здійснення соціального супроводження прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу : Наказ Міністерства України у справах сім'ї молоді та спорту від 23 вересня 2009 р. № 3357 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0966-09>.

38. Про затвердження Програми навчання для прийомних батьків та батьків-вихователів з метою підвищення їх виховного потенціалу : Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 13 січня 2011 р. № 79 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-programi-navchannja-dlja-priiomnih-batkiv-doc46277.html>.

39. Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: постанова кабінету Міністрів України від 5 квітня 1994 р. № 226 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/en/226-94-%D0%BF>

40. Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом «гроші ходять за дитиною»: постанова кабінету Міністрів України від 31 січня 2007 р. № 81 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/81-2007-%D0%BF>

41. Реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: передумови, реалії та перспективи (за результатами соціологічного дослідження) / Ж.В.Петрочко, О.А.Калібаба та ін.; За заг.ред. Ж.В. Петрочко.-К.: Наук.світ,2006. -100 с.

42. Семигіна Т. В. Словник із соціальної політики / Т.В. Симигіна. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. – 253 с.

43. Словник-довідник для соціальних педагогів та соціальних працівників / За заг. ред. А.Й.Капської, І.М.Пінчук, С.В. Толстоухової. – К., 2000. – 260 с.
44. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / За заг. ред. І.Д. Зверєвої. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 336 с.
45. Соціальна педагогіка: підручник / За ред. проф. А. Й. Капської. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 412 с.
46. Соціальна педагогіка : навч. посібник / [О. В. Безпалько та ін.] ; за ред. О. В. Безпалько. - К. : Академвидав, 2013. - 309, [3] с.
47. Соціальна педагогіка: теорія і технології : підручник / за ред. І. Д. Зверєвої. - К. : Центр навч. л-ри, 2006. - 316 с.
48. Соціальна робота: в 3 ч. –К.: Вид. дім. «Києво - Могилянська академія», 2004.- 166 с.
49. Соціальне сирітство в Україні : експертна оцінка та аналіз існуючої в Україні системи утримання та виховання дітей, позбавлених батьківського піклування /Авт. кол. Л.С.Волинець, Н.М.Комарова, О.Г.Антонова-Турченко та інші. - К. : Український інститут соціальних досліджень,1998.- 120 с.
50. Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: роз'яснення Міністерства юстиції України [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/n0051323-11>
51. Соціально-правовий захист дитинства. Навчально-методичний посібник / за редакцією І. І. Смагіна, В. Ю. Арешонкова, Т. М. Смагіної. – Житомир : ОІППО, 2006. – 356 с.
52. Створення та соціальний супровід прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу: Навч.-метод. комплекс / За заг. ред. Г.М.Лактіонової, Ж.В.Петрочко. – К.: Науковий світ, 2006. – 270 с.
53. Технології створення та функціонування прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу. Збірник методичних матеріалів / Авт. кол. Г. М. Бевз, А. Й. Капська, Н.М.Комарова та ін. К.: Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003. - 188 с.

54. Фролов А., Трушина Ю. История создания «детских деревень» семейного типа //Социальная педагогика. - 2004.- №1.- С.29-31.
55. Чечет В. Альтернативні форми виховання дітей, які проживають у дитячих установах.// Управління освітою. - 2003.- № 15-16.- С. 10-11.
56. Щодо стану подолання та профілактики соціального сирітства в Україні: аналітична записка [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1556/>.